

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060205

DOM
2013-11-06
Stockholm

Mål nr
M 4233-13

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2013-04-05 i mål nr M 1717-12 och M 1718-12, se bilaga

KLAGANDE

ScanMining Aktiebolags konkursbo, 556445-1655
c/o konkursförvaltare H.B.
Hamilton Advokatbyrå Karlstad AB
Box 606
651 13 Karlstad

Ombud: Advokat V.F.
Adress som ovan

MOTPART

Länsstyrelsen i Västerbottens län
901 86 Umeå

SAKEN

Föreläggande att vidta åtgärder m.m. i gruvområdena Ersmarksberget/Blaiken och Svärtråk i Sorsele och Storumans kommuner

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.

Dok.Id 1100765

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00	08-561 675 59	måndag – fredag
103 17 Stockholm		08-561 675 50		09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se		
		www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

ScanMining Aktiebolags konkursbo (konkursboet) har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska upphäva länsstyrelsens föreläggande i den del det avser konkursboet och i andra hand att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva föreläggandet avseende efterbehandlingsåtgärder i den del det avser konkursboet.

Länsstyrelsen i Västerbottens län (länsstyrelsen) har motsatt sig ändring.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har anfört detsamma som vid länsstyrelsen och mark- och miljödomstolen med i huvudsak följande tillägg.

Konkursboet

Konkursboet har aldrig sysslat med drift av gruva och brytning av malm. Det enda som konkursboet har gjort är att se till att gällande villkor för verksamheten följs i väntan på att ny ägare ska inträda. När konkursen inträffade fanns 100 anställda. Nu finns sex personer kvar som ser till att vattnet renas och att anrikningsverket fungerar. Detta kan aldrig anses vara verksamhet i den mening som avses i miljöbalkens regler. Det finns inte något i miljöbalken som heter ”stand-by läge”. Länsstyrelsens egen definition av gruvverksamhet i föreläggandet innebär att konkursboet inte kan hållas ansvarig såsom verksamhetsutövare. Detta då konkursboet i och med försäljningen till Lappland Goldminers Sorsele AB saknar all form av inflytande över verksamheten. Länsstyrelsens definition medför i stället att den part som utpekats är Lappland Goldminers Sorsele AB.

Konkursboets del i den totala mängden avfall som har uppkommit i verksamheten är försvinnande liten. Även om man skulle anse att konkursboet på något sätt skulle ha bidragit till föreningarna så måste detta bidrag med tanke på bl.a. den korta tid som konkursboet varit ansvarig utgöra grund för jämkning av konkursboets ansvar. Att

hålla en juridisk person ansvarig för en verksamhet som inte denna person har haft något med att göra måste anses medföra en rätt till jämkning.

Föreläggandet avser både ansvar för pågående verksamhet och efterbehandling. Ett föreläggande avseende pågående verksamhet kan endast ges till den som är verksamhetsutövare. Eftersom en faktisk verksamhetsutövare finns i form av Lappland Goldminers Sorsele AB ska föreläggandet enbart rikta sig mot denna.

I föreläggandena från 2008 var frågan om just de typer av åtgärder som omfattas av det nu aktuella föreläggandet. Att få gruvorna efterbehandlade är den rättsföljd som både dagens föreläggande och de från 2008 syftar till. Kostnaderna för att uppfylla föreläggandena från 2008 är helt klart i paritet med kostnaderna för att uppfylla de nu aktuella föreläggandena. Det är uppenbarligen fråga om res judicata i detta fall varför länsstyrelsen får anses vara förhindrad att förelägga konkursboet på det sätt som nu skett.

Länsstyrelsen

Aktuellt ärende omfattas av både 9 och 10 kap. miljöbalken då många av de åtgärder som vidtagits vid anläggningen kan genomföras som en del i löpande drift men även som en del i ett efterbehandlingsarbete. Länsstyrelsen anser att konkursboet inte bedrivit verksamheten i enlighet med det gällande tillståndet och att verksamheten under perioden januari till augusti 2008 inneburit en betydande påverkan på miljön. Under denna period vidtog inte heller konkursboet några åtgärder som innebar att riktvärdet kunde innehållas. Tillsynsmyndigheten har åtalsanmält händelsen.

Metallläckaget har ökat trots att brytning och/eller anrikning inte bedrivits. Av den årliga miljörapporten framgår att halten zink mellan åren 2008-2010 har stigit på ett betydande sätt. Verksamheten påbörjades 2005 och pågår fortfarande. Gruvverksamhet kan pågå väldigt länge fast brytning inte sker. Den miljöfarliga verksamheten fortgår fram till dess att gruvverksamheten avslutats och områdena efterbehandlats så att verksamhetens fortlöpande störning på miljön upphört. Bara för att gruvorna gått i konkurs går det inte att stänga ner verksamheten. Det pågår hela tiden flöden som har påverkan på miljön.

I avsaknad av ny verksamhetsutövare ställs samtliga konkursbon inför ansvaret att slutligt efterbehandla gruvområdet. I dagsläget finns inget som tyder på att någon ny verksamhetsutövare kommer att överta driften vid aktuell anläggning. Gruvområdet ska därför efterbehandlas. Det är begränsade insatser som konkursboet är förelagda att vidta och ingen fullständig efterbehandling. Efterbehandling kan dock tidigast påbörjas efter det att slutlig efterbehandlingsplan fastställs av mark- och miljödomstolen. Ett förslag till efterbehandlingsplan har under 2013 inlämnats till mark- och miljödomstolen gemensamt av samtliga tre konkursbon. Länsstyrelsen vidhåller att frågan om konkursboet var att se som verksamhetsutövare inte prövades och avgjordes i målen M 1525-08 och M 1511-08 vid Miljödomstolen i Umeå den 18 september 2008.

Naturvårdsverket har som remissinstans uppgett i huvudsak följande.

Naturvårdsverket avstyrker konkursboets yrkande. Konkursboet har bedrivit verksamhet under perioden december 2007, då bolaget försattes i konkurs, till augusti 2008, då verksamheten överläts till Lappland Goldminers Sorsele AB. Den verksamhet som avses är att i ”stand-by läge” driva gruvor, anrikningsverk och upplag, något som ingår i begreppet gruvverksamhet. Konkursboet har svarat för drift och underhåll under den aktuella perioden dvs. pågående miljöfarlig verksamhet. Samtidigt har konkursboet förvarat avfall som orsakat utläckage av metaller. Det är inte någon förutsättning för att ett konkursbo ska kunna hållas ansvarigt för ett s.k. förvaringsfall att det äger den fastighet där förvaringen äger rum. Det är tillräckligt att konkursboet på något sätt har disponerat fastigheten.

Vad gäller frågan om upprätthållande av rening och provtagning utgör en efterbehandlingsåtgärd enligt 10 kap. miljöbalken delar Naturvårdsverket länsstyrelsens bedömning att det är fråga om åtgärder som syftar till ett förebygga spridning av metaller till omgivande mark- och vattenområden.

Verksamheterna har som helhet bedrivits efter det att miljöskyddslagen och miljöbalken har tillkommit. Det har alltså inte förflutit särskilt lång tid sedan föroreningarna ägde rum. Konkursboet hade, när det bedrev verksamheterna, en skyldighet att för-

hindra framtida skadeverkningar. Mot bakgrund bl.a. av att tillståndsgivna utsläppshalter har överskridits, kan inte heller omständigheterna i övrigt anses tala för att ansvaret ska jämkas. Det finns inte någon koppling mellan bestämmelsen i 16 kap. 3 § och bestämmelserna i 10 kap. miljöbalken med innebörden att storleken på en ställd ekonomisk säkerhet skulle begränsa efterbehandlingsansvaret. Däremot ska ansvaret till slut fördelas mellan de tre konkursbona efter vad som är skäligt med hänsyn till den omfattning i vilken var och en har medverkat till föroreningen och till omständigheterna i övrigt. I samband med detta kan även beaktas den eventuella värdeökning enligt 10 kap. 5 § miljöbalken, som fastighetsägare kunnat tillgodogöra sig på grund av andra ansvarigas åtgärder.

Vad gäller invändning om res judicata kan miljödomstolens domar den 18 september 2008 inte betraktas som lagakraftvunna avgöranden i frågan om ansvar enligt 10 kap. miljöbalken. De överklagade föreläggandena avser den pågående verksamheten och förhållandena sedan verksamheten överlåtits till Lappland Goldminers Sorsele AB.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har hållit sammanträde i målet.

Föreligger en föroreningsskada enligt 10 kap. miljöbalken?

En föroreningsskada är enligt definitionen i 10 kap. 1 § miljöbalken en miljöskada som genom förorening av bl.a. mark- eller vattenområden kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Enligt förarbetena kan föroreningar vara av många olika slag, komma från skiftande anläggningar och verksamheter och ge upphov till olika slags störningar. Det kan vara fråga om tungmetaller och andra metaller, lösningsmedel, olja, bensin o.s.v. (prop. 1997/98:45 del 2 s. 118).

I målet är det genom länsstyrelsens ansvarsutredning (daterad 2012-05-22) utrett att det sker en spridning av föroreningar i form av metaller från bl.a. dagbrott och upplag av gråberg vid gruvområdena i Ersmarksberget/Blaiken och Svärträrsk. Vid Blaikengruvan finns också ett sandmagasin från vilket det sprids metallhaltigt vatten. Föroreningarna uppkommer som en följd av att metallhaltigt berg blottlagts, brutits

och förts upp till markytan. När det som i detta fall förekommer sulfidmineraler påskyndas vittringen när ytorna kommer i kontakt med luftens syre. Marken förorenas av metaller och genom att brottytor och bergmassor ligger oskyddade för väder och vind, sprids det också metaller till vatten i omgivningarna. Det har alltså uppkommit en föroreningsskada på mark och vatten och 10 kap. miljöbalken är tillämpligt.

Skadan har uppkommit till följd av händelser som skett både före och efter den 1 augusti 2007. Därmed är 10 kap. miljöbalken tillämpligt i sin lydelse både före och efter den 1 augusti 2007. Målet rör tillämpningen av 10 kap. 1, 2 och 4 §§ och dessa bestämmelser ändrades inte materiellt i samband med lagändringen den 1 augusti 2007. Skillnaden i lagtextens lydelse före respektive efter den 1 augusti 2007 får därmed ingen betydelse vid bedömningen av de frågor som är aktuella i målet.

Vilken verksamhet har orsakat föroreningsskadan?

Nästa fråga är vilken verksamhet som har orsakat föroreningsskadan och under vilken tid den verksamhet som orsakat skadan bedrivits. Avgörande för den bedömningen är vad som ska avses med begreppet gruvverksamhet och vilka delmoment en sådan verksamhet omfattar.

Det är tillståndspliktigt att bedriva gruvdrift och gruvanläggning för brytning av malm, mineral eller kol. Det är emellertid inte tillståndspliktens utformning som är avgörande för vad begreppet gruvverksamhet ska anses omfatta. En sådan inskränkt betydelse av begreppet stämmer inte överens med synen att en verksamhets samtliga relevanta miljömässiga konsekvenser ska regleras vid tillståndsprövningen av verksamheten. I likhet med underinstanserna anser Mark- och miljööverdomstolen att gruvverksamhet, utöver driften av gruvan och brytning av malm, omfattar åtgärder för drift och underhåll som bl.a. förvaring och hantering av utvinningsavfall, rening av gruv- och dränagevatten, skötsel av sedimentationsdammar, egenkontroll m.m. Gruvverksamheten vid Blaikengruvan och Svärträskgruvan måste se som en integrerad helhet där alla nämnda delar ingår (jfr MÖD 2010:17). Det är också gruvverksamheten som helhet som orsakat den uppkomna föroreningsskadan genom spridningen av metallhaltigt vatten till omgivningen. Gruvverksamheten vid Blaikengruvan och Svärträskgruvan påbörjades 2005 och pågår alltjämt.

Det anförda innebär att det under tiden december 2007–augusti 2008 pågick gruvverksamhet vid både Blaikengruvan och Svärträskgruvan även om det under denna tid inte bröts någon malm.

Är frågan om konkursboet är verksamhetsutövare rättskraftigt avgjord?

Konkursboet har invänt att frågan om boet kan anses vara verksamhetsutövare är rättskraftigt avgjord genom Miljödomstolens i Umeå domar den 18 september 2008 i målen M 1525-08 och M 1511-08. I nämnda mål hade länsstyrelsen med stöd av 10 kap. miljöbalken förelagt konkursboet att genomföra avhjälpandeåtgärder vid Blaikengruvan och Svärträskgruvan. Under miljödomstolens handläggning av målen förvärvade Lappland Goldminers AB gruvorna för fortsatt drift. Länsstyrelsen ansåg därför att miljödomstolen borde upphäva föreläggandena. Av miljödomstolens domskäl framgår att domstolen delade länsstyrelsens uppfattning att föreläggandena borde upphävas sedan gruvverksamheten överlåtits. Miljödomstolens domskäl innefattar inte ett ställningstagande till om konkursboet kan anses som verksamhetsutövare. Frågan om konkursboet bedrivit verksamhet under perioden december 2007–augusti 2008 kan därmed inte anses rättskraftigt avgjord och det föreligger därför inte något hinder mot att pröva den nu.

Har konkursboet bedrivit gruvverksamhet som bidragit till föroreningsskadan?

Bestämmelserna i 10 kap. miljöbalken bygger på den grundläggande principen att förorenaren ska betala för avhjälpande och efterbehandling.

En verksamhetsutövare är enligt 10 kap. 2 § miljöbalken den som bedriver eller har bedrivit en verksamhet som har bidragit till en föroreningsskada. Enligt praxis har det ansetts möjligt att rikta krav på efterbehandling mot konkursbon i två fall, dels om konkursboet fortsätter att driva konkursgäldenärens verksamhet och därigenom bidrar till föroreningen, dels om konkursboet inte bedriver någon verksamhet i egentlig mening men förvarar något som kan ge upphov till förorening och har rådighet över det som förvaras (se MÖD 2005:29 och 2008:13).

Högsta domstolen har uttalat att reglerna i 10 kap. bör ges en tillämpning som i möjligaste mån underlättar bedömningen av vem som är verksamhetsutövare eftersom syftet att förenkla förfarandet vid ett avhjälpande i annat fall motverkas (NJA 2012 s. 125 p. 9). Högsta domstolen har vidare anfört att ordalydelsen i 10 kap. 2 § inte lämnar något egentligt utrymme för att vid prövningen av vem som är verksamhetsutövare ta hänsyn till de närmare omständigheterna, såsom att de skador som orsakats genom åtgärderna kan vara mer tillfälliga och utgöra nödvändiga led i ett saneringsarbete som totalt sett syftar till en minskad belastning på miljön. Dessa omständigheter får i stället beaktas när omfattningen av ansvaret ska bestämmas och vid den slutliga uppdelningen av det solidariska ansvaret (p. 10).

Avgörandet från Högsta domstolen rörde inte frågan om konkursbons ansvar, men av avgörandet framgår att intresset av ett tydligt och effektivt system för avhjälpande bör ges stor betydelse vid bedömningen av vem som är att anse som verksamhetsutövare.

Konkursboet har anfört att de enda åtgärder som boet vidtagit har varit att i enlighet med det ansvar som ankommer på en konkursförvaltare se till att tillståndet följs och att tillgångarna inte skadas samt att hitta en köpare till verksamheten. Som ovan anförts anser dock Mark- och miljööverdomstolen att den förvaring av utvinningsavfall och rening av bl.a. dränagevatten som pågått under perioden december 2007– augusti 2008, dvs. under den tid konkursboet haft ansvar för verksamheten vid Blaikengruvan och Svärträskgruvan, är led i en pågående gruvverksamhet. Den verksamhet som pågått under nämnda period har också bidragit till den uppkomna föroreningsskadan. På grund av omständigheterna i detta fall, gör Mark- och miljööverdomstolen således en annan bedömning här än i avgörandet MÖD 2005:29 i vilket domstolen bedömde att någon egentlig verksamhet hänförlig till tillståndet inte bedrevs vid konkursutbrottet eller därefter.

I detta fall har konkursboet fortsatt att bedriva konkursgäldenärens verksamhet och är därmed att anse som verksamhetutövare i den mening som avses i 10 kap. 2 § miljöbalken. Vad konkursboet invänt om att vidtagna åtgärder endast varit ett led i förvaltningen av boet påverkar inte den bedömningen.

Mark- och miljööverdomstolen har i en dom denna dag funnit att även Blaikengruvan AB:s konkursbo (dotterbolaget) har bedrivit gruvverksamheten i områdena Ersmarksberget/Blaiken och Svärträsk under perioden december 2007–augusti 2008 och att även dotterbolaget är att anse som verksamhetsutövare enligt 10 kap. miljöbalken.

Efterbehandlingsansvaret är solidariskt, vilket innebär att tillsynsmyndigheten som ett led i tillsynen kan rikta förelägganden mot och besluta om rättelse på förorenarens bekostnad beträffande en, flera eller alla förorenare (prop. 1997/98:45 del 1 s. 361). Att krav på efterbehandlingsåtgärder kan riktas mot vem som helst av dem som bedrivit eller bedriver verksamheten framgår också av praxis (se bl.a. MÖD 2003:127). Den omständigheten att det utöver konkursboet kan finnas fler ansvariga verksamhetsutövare utgör sålunda inget hinder för länsstyrelsen att rikta krav på efterbehandlingsåtgärder mot konkursboet.

Innebörden av avhjälpandeansvaret

Enligt 10 kap. 4 § första stycket miljöbalken ska den som är ansvarig för att avhjälpa en föroreningsskada i skäligen omfattning utföra eller bekosta det avhjälpande som på grund av föroreningen behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljö.

I detta fall har länsstyrelsen bl.a. förelagt konkursboet att upprätthålla rening av gruv-, dränage- och dagvatten samt att upprätthålla egenkontroll. Syftet med åtgärderna är att förebygga spridning av metaller till omgivande mark- och vattenområden. Det följer direkt av ordalydelsen i 10 kap. 4 § miljöbalken att sådana åtgärder faller inom ramen för vad som kan föreläggas med stöd av 10 kap. miljöbalken.

Jämkning

Av 10 kap. 4 § miljöbalken följer att avhjälpandet ska ske i skäligen omfattning och att ansvarets omfattning ska bestämmas utifrån hur lång tid som har förflutit sedan föroreningen ägde rum, vilken skyldighet den ansvariga hade att förhindra framtida skadeverkningar och omständigheter i övrigt. Om en verksamhetsutövare visar att den

har bidragit till föroreningen endast i begränsad mån ska även det beaktas vid bedömningen av ansvarets omfattning.

Det har inte förflutit särskilt lång tid sedan föroreningarna ägde rum och konkursboet hade under den tid det bedrev verksamheten en skyldighet att förhindra framtida skadeverkningar. Konkursboet har bedrivit verksamheten under endast en kort period. Samtidigt avser föreläggandet inte några krav på efterbehandlingsåtgärder utan endast krav på att upprätthålla rening och egenkontroll samt upprätta en slutlig efterbehandlingsplan för Blaikengruvan. Mark- och miljööverdomstolen har i tidigare avgöranden ansett att det saknas skäl för jämkning när föreläggandet är begränsat till inledande utrednings- och undersökningsåtgärder (se MÖD 2003:127 och MÖD 2005:30). Med hänsyn till att föreläggandet är begränsat till åtgärder som avser vattenrening, egenkontroll och upprättande av efterbehandlingsplan saknas det skäl för jämkning.

Rättelse på konkursboets bekostnad enligt 26 kap. 18 § miljöbalken

Enligt 26 kap. 18 § miljöbalken får en tillsynsmyndighet, i stället för att begära verkställighet, besluta att rättelse ska vidtas på den felandes bekostnad. Enligt förarbetena kan tillsynsmyndigheten besluta om rättelse på den felandes bekostnad bl.a. i fall där det är nödvändigt med en snabb handläggning för att undanröja en hälso- eller miljörisk (prop. 1997/98:45 del 2 s. 278).

Enligt vad som anförts ovan anser Mark- och miljööverdomstolen att länsstyrelsen haft rättslig grund för sitt föreläggande. Med hänsyn till föroreningssituationen i gruvområdena vid Blaiken och Svärträsk samt vikten av att reningen upprätthålls, har länsstyrelsen också haft fog för att besluta om rättelse på konkursboets bekostnad.

Sammanfattningsvis ska konkursboets överklagande avslås och mark- och miljödomstolens dom står därmed fast.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Lars Dirke, tekniska rådet Anna-Lena Rosengardten, hovrättsrådet Malin Wik, referent, samt tf. hovrättsassessorn Helen Blomberg.

Föredragande har varit Åsa Talvik.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2013-04-05
meddelad i
Umeå

Mål nr
M 1717-12 och
1718-12

KLAGANDE

ScanMining Aktiebolags konkursbo, 556445-1655

c/o konkursförvaltare H.B.

Hamilton Advokatbyrå Karlstad AB

Box 606

651 13 Karlstad

MOTPART

Länsstyrelsen i Västerbottens län

901 86 Umeå

ÖVERKLAGADE BESLUT

~~M 1717-12~~

Beslut av Länsstyrelsen i Västerbottens län den 4 juni 2012 i ärende
nr 555-2381-2012, se bilaga 1

~~M 1718-12~~

Beslut av Länsstyrelsen i Västerbottens län den 19 juni 2012 i ärende
nr 555-5327-2012, se bilaga 2

SAKEN

~~M 1717-12~~

Föreläggande om att vidta åtgärder m.m. i gruvområdena Ersmarksberget/Blaiken
och Svärtråsk, Sorsele och Storumans kommuner

~~M 1718-12~~

Rättelse på felandens bekostnad avseende åtgärder i gruvområdena
Ersmarksberget/Blaiken och Svärtråsk, Sorsele och Storumans kommuner

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandena.

Dok.Id 171907

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 138	Nygatan 45	090-17 21 00	090-77 18 30	måndag – fredag
901 04 Umeå		E-post: mmd.umea@dom.se		09:00-12:00
		www.domstol.se		13:00-15:00

BAKGRUND**Tillstånd för gruvverksamhet i Blaikengruvan och Svärträskgruvan**

Umeå tingsrätt, miljödomstolen, meddelade genom deldom den 15 september 2000 i mål M 507-99 tillstånd för ScanMining AB att anlägga och driva en gruva benämnd Blaikengruvan vid Ersmarksberget i Sorsele kommun och där bryta 1,5 miljoner ton malm per år. Vid tillståndsprövningen sköts bland annat upp frågan om slutliga villkor för utsläpp till recipient av renat gruv- och dräneringsvatten och föreskrevs i denna del provisoriska föreskrifter P4 och P5. Som slutligt villkor 29 föreskrevs att verksamhetsutövaren ska upprätta förslag till efterbehandlingsplan för hela industriområdet och att en preliminär och därefter slutlig plan ska tillställas domstolen för godkännande i god tid innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med efterbehandling av något delområde. Ett förslag till efterbehandlingsplan ingavs till domstolen av verksamhetsutövaren Lappland Goldminers Sorsele AB i oktober 2010. Sedan detta bolag försatts i konkurs i februari 2012 har målet, på länsstyrelsens begäran, förklarats vilande.

Genom deldom den 5 juli 2002 i mål M 53-01 meddelade miljödomstolen tillstånd för ScanMining AB att anlägga och driva en gruva benämnd Svärträskgruvan i Storumans kommun och där bryta högst 600 000 ton malm per år. Som slutligt villkor för tillståndet föreskrevs bland annat att utgående vatten ska genomgå viss behandling och fastställdes utsläppsvärden för viss ämnen i utgående vatten från klarningsbassängen, villkor 2. I enlighet med villkor 15 i deldomen inkom verksamhetsutövaren Lappland Goldminers Sorsele AB i april 2011 till domstolen med ett förslag till efterbehandlingsplan. Domstolen lämnade i dom den 17 september 2012, som tillkommande slutliga villkor, föreskrifter om hur verksamhetsområdet ska efterbehandlas. Domen har inte överklagats och därför vunnit laga kraft.

ScanMining AB överlät verksamheten till dotterbolaget Blaikengruvan AB i januari 2006. Gruvbrytning startades vid Blaikengruvan under sommaren 2006 och vid Svärträskgruvan under hösten 2006. Båda bolagen försattes i konkurs den 11 december 2007. Verksamheten överläts från de båda konkursbona till Lappland Goldminers Sorsele AB i augusti 2008. Detta bolag försattes i konkurs den 2 februari 2012. Konkurserna är ännu inte avslutade.

De överklagade besluten

Länsstyrelsen har den 4 juni 2012 förelagt ScanMining AB:s konkursbo att ensamt, eller i samarbete med Blaikengruvan AB:s konkursbo och Lappland Goldminers Sorsele AB:s konkursbo, upprätthålla rening och egenkontroll i gruvområdena Ersmarksberget/Blaiken och Svärträsk samt för Ersmarksberget/Blaiken även upprätta en slutgiltig efterbehandlingsplan.

Länsstyrelsen har också den 19 juni 2012 beslutat att åtgärder för egenkontroll och rening av gruv- och dränagevatten ska upprätthållas på bekostnad av ovan angivna konkursbon.

ScanMining AB:s konkursbo har överklagat båda besluten till mark- och miljödomstolen, som i beslut den 15 augusti 2012 avslagit konkursboets begäran om inhibition av besluten. Konkursboets överklaganden av de båda besluten upptas genom denna dom till gemensamt avgörande. De överklagade besluten, förutom bilagor, fogas som bilaga 1 och 2 till denna dom. Länsstyrelsens ansvarsutredning, daterad 2012-04-18, fogas som bilaga 3.

Beslut gentemot övriga konkursbon

Länsstyrelsen har i beslut den 4 juni 2012 även förelagt Blaikengruvan AB:s konkursbo att ensamt, eller i samarbete med ScanMining AB:s konkursbo och Lappland Goldminers Sorsele AB:s konkursbo, upprätthålla rening och egenkontroll i gruvområdena Ersmarksberget/Blaiken och Svärträsk samt för Ersmarksberget/Blaiken även upprätta en slutgiltig efterbehandlingsplan. Överklagande av detta beslut av Blaikengruvan AB:s konkursbo har avslagits av domstolen genom dom denna dag i mål M 1521-12.

Förelägganden gentemot Lappland Goldminers Sorsele AB:s konkursbo om motsvarande åtgärder har inte överklagats och därmed vunnit laga kraft (länsstyrelsens beslut den 1 mars 2012 i ärende nr 555-1842-2012 och den 4 juni 2012 i ärende nr 555-3967-2012).

YRKANDEN

ScanMining AB:s konkursbo yrkar i första hand att besluten ska upphävas beträffande konkursboet och i andra hand att föreläggandet i den del det avser efterbehandlingsåtgärder endast ska riktas mot verksamhetsutövare som bedrivit faktisk verksamhet, vilket konkursboet inte gjort.

Länsstyrelsen motsätter sig ändring av besluten.

VAD PARTERNA ANFÖR

ScanMining AB:s konkursbo

Sammanfattning

Konkursboet är fel part avseende föreläggandena. Konkursboet har inte heller bedrivit någon faktisk verksamhet, och ska därför inte drabbas av förelägganden om efterbehandlingsåtgärder.

Bakgrund

ScanMining AB var ett bolag som var verksamt inom gruvbranschen. Tidigt i bolagets historia bedrevs enbart prospekteringsarbete. Detta kom dock att senare ändras till att även innefatta driften av de nu två aktuella gruvorna. ScanMining AB kom av denna anledning att stå som verksamhetsutövare för tillstånden, då bolaget vid denna tidpunkt var ensam ägare till den planerade verksamheten. Sedermera kom dock all drift att överlämnas till dotterbolaget Blaikengruvan AB. Detta bolag kom att ansvara för den faktiska driften från och med 1 januari 2006. ScanMining AB kom endast att fungera som moderbolag och hade i egentlig mening mycket lite med den faktiska driften att göra. När sedan konkursen inträffade den 11 december 2007 uppstod för konkursboet den situationen att man enligt gällande tillstånd var att se som verksamhetsutövare för gruvorna. Tämligen omgående söktes en köpare av verksamheten, vilket slutligen blev Lappland Goldminers Sorsele AB. Den 19 augusti 2008 slutfördes köpet genom undertecknande av ett avtal. I detta avtal framgår att Lappland Goldminers Sorsele AB övertar alla tillgångar hänförliga till gruvorna som både Blaikengruvan och ScanMining innehöll vid tidpunkten. Det rör

sig således om en komplett överlåtelse av allt som rör gruvorna. Bland annat ingick det anrikningsverk som är värderat till 35 miljoner kr i överlåtelsen.

Grunder för förstahandsinvändningen

Vad gäller förstahandsinvändningen kan konstateras att de förelägganden som nu riktats mot ScanMining innehåller skrivningar som visar att det är frågan om förelägganden riktade mot nuvarande verksamhetsutövare och utifrån pågående verksamhet. Föreläggandena innehåller nämligen skrivningar om vilka åtgärder som ska vidtas för att följa det nuvarande tillståndets villkor. Detta gäller även upprättandet av efterbehandlingsplan, som är ett av villkoren för verksamheten. Föreläggandena är således som de är formulerade riktade mot nuvarande verksamhetsutövare, vilket får anses vara i linje med länsstyrelsens befogenheter enligt 9 kap. miljöbalken. Att anse att konkursboet skulle vara rätt part för dessa förelägganden är dock inte korrekt. Den enda part som skulle kunna ses som verksamhetsutövare för tillfället är Lappland Goldminers Sorsele AB:s konkursbo (Lappland Goldminers). Detta då bolaget var verksamhetsutövare fram till den tidpunkt då bolaget nyligen gick i konkurs. Lappland Goldminers har även bedrivit brytning av malm, något som konkursboet aldrig har företagit sig. Vidare kan konstateras att det är praktiskt omöjligt för konkursboet att följa länsstyrelsens förelägganden. Detta då konkursboet inte har vare sig rättigheter eller skyldigheter knutna till den pågående verksamheten. Detta är ett faktum ända sedan hela verksamheten såldes till Lappland Goldminers genom avtalet daterat den 19 augusti 2008.

Förelägganden avseende pågående verksamhet ska alltid riktas emot nuvarande verksamhetsutövare, vilket är en väl utarbetad regel inom miljörätten. För det fall att verksamhetsutövaren anser att det är fler än han som ansvarar för dessa åtgärder är detta en separat fråga som verksamhetsutövaren måste ta initiativ till att få prövad i mark- och miljödomstolen. Länsstyrelsens synes i detta fall ha blandat ihop förelägganden avseende pågående verksamhet, till vilket åtgärder avseende drift och villkor hör och förelägganden avseende efterbehandling. Den enda gång som det överhuvudtaget skulle ens kunna diskuteras om konkursboet har något ansvar för kostnader hänförliga till de nu aktuella gruvorna är i fall avseende efterbehandling,

d.v.s. ansvar som regleras enligt 10 kap. miljöbalken. Då så inte är fallet här kan inte konkursboet hållas ansvarigt.

Av lagkommentaren till 10 kap. miljöbalken framgår att det är viktigt, vid tillämpningen av 10 kap, att *”göra klart för sig vilken typ av åtgärder som kan komma att krävas och vad de syftar till. Är kraven reparativa och avhjälpande gäller 2 kap 8 § och 10 kap. och är de uteslutande förebyggande gäller över huvud taget inte 10 kap utan i stället 2 kap 3 §.”* Vid tolkningen av om det är fråga om pågående verksamhet enligt 9 kap och att vidta försiktighetsåtgärder enligt 2 kap. 3 § eller en efterbehandling enligt 10 kap. och avhjälpa befintlig skada 2 kap. 8 §, ska man utgå från huvudsyftet med åtgärderna. Handlar det främst om att avhjälpa skador är den rimligaste tolkningen att 10 kap tar över bestämmelserna i 2 kap. Handlar det om provtagning för att undersöka befintlig anläggning och fortlöpande verksamhet, som i de aktuella föreläggandena från länsstyrelsen, är det uteslutande förebyggande åtgärder varför 10 kap. inte bör bli tillämpligt.

Slutligen kan konstateras att länsstyrelsen själva har presenterat fakta som visar att det är Lappland Goldminers som är ansvariga för de åtgärder som omfattas av de nu aktuella föreläggandena. Länsstyrelsen har undersökt det miljörättsliga ansvaret för förorenad mark efter gruvverksamheterna Blaiken och Svärträsk i Ansvarsutredning, daterad 2012-04-18. Enligt länsstyrelsens bedömning av ansvariga på sidan 11 så har konkursboet efter Lappland Goldminers ett ansvar som verksamhetsutövare för den förvaring som pågår som ett led i gruvverksamheterna. Konkursboet delar länsstyrelsens bedömning på denna punkt. Denna bedömning av länsstyrelsen styrker slutsatsen att det är fråga om pågående verksamhet och därför är Lappland Goldminers rätt adressat. Således ska föreläggandet upphävas gentemot konkursboet då det är riktat emot fel bolag.

Grunder för andrahandsinvändning

Länsstyrelsens förelägganden kan som nämnts ovan också anses innehålla moment hänförliga till efterbehandlingsåtgärder. Detta är åtgärder som generellt kan åläggas även tidigare verksamhetsutövare och i viss mån tidigare fastighetsägare. En ”vanlig” före detta verksamhetsutövare löper alltid risken att i ett senare skede,

d.v.s. även efter att en verksamhet exempelvis överlåtits, drabbas av förelägganden om efterbehandling. Då det är frågan om konkursbon finns dock ytterligare omständigheter som måste beaktas. Inom obeståndsrätten finns en grundläggande princip som anger att ett konkursbo aldrig kan hållas ansvarigt för det tidigare konkursbolagets verksamhet. Ett konkursbo kan således bara vara ansvarigt för den verksamhet som boet självt har bedrivit. Detta har även konstaterats av dåvarande Miljööverdomstolen i dess avgörande MÖD 2005:29. I detta fall konstaterades att då någon verksamhet inte bedrivits vare sig i samband med eller efter konkursutbrottet så kunde inte konkursboet åläggas ansvar. Applicerat på detta fall får det till effekt att något efterbehandlingsansvar således inte kan överföras från bolaget ScanMining AB till konkursboet. Konkursboet är således endast ansvarigt för den ”verksamhet” som bedrevs från det att konkursen inträffade till dess att verksamheten avyttrades till Lappland Goldminers. Som tidigare nämnts har inte konkursboet bedrivit någon drift vid anläggningen utan endast tillsett att gällande villkor har följts i väntan på en köpare. Därmed kan inte konkursboet åläggas ansvar för efterbehandling.

Att i övrigt notera avseende det före detta bolaget ScanMining är att bolaget inte hade något med den faktiska driften av gruvorna att göra ens när konkursen inträffade. Genom en intern överlåtelse kom den faktiska driften att ske inom dotterbolaget Blaikengruvan AB. Det var detta bolag som hade hand om den faktiska driften medan ScanMining endast var moderbolag. Att tillstånden till stor del kom att stå på ScanMining berodde endast på historiska skäl. Detta faktum får anses ytterligare stärka bilden av att något ansvar för efterbehandling inte kan anses åligga ScanMining.

Vidare kan konstateras att, som angivits i yttrande till länsstyrelsen, att frågan om konkursboets efterbehandlingsansvar redan har prövats. Meningen med överlåtelsen från konkursboet till Lappland Goldminers var att fullständigt överlåta alla delar hänförliga till gruvorna. Detta är något som även framgår av dåvarande miljödomstolen vid Umeå tingsrätt i dom den 18 september 2008 i mål M 1525-08 och 1511-08. I dessa mål hade nämligen länsstyrelsen riktat förelägganden mot konkursboet avseende liknande åtgärder som nu omfattas av föreläggandena. Mot

föreläggandena invände konkursboet att de var fel adressat då verksamheten tidigare överlåtits till Lappland Goldminers. Detta uppmärksammade såväl miljödomstolen som länsstyrelsen själva. I domskälen anger miljödomstolen uttryckligen att då verksamheten överlåtits till Lappland Goldminers ska föreläggandet upphävas. Sett ur ljuset av dessa avgöranden anser konkursboet att dess ansvar för efterbehandlande åtgärder redan är avgjort. Det rör sig således om ett fall av res judicata, varför nya förelägganden inte kan riktas emot konkursboet avseende efterbehandling. De i föreläggandet angivna åtgärderna inryms i de åtgärder som framgår av de nu aktuella föreläggandena från länsstyrelsen. Det rör sig om något annorlunda formuleringar men essensen är trots allt detsamma. Således är det mot bakgrund av tidigare domar inte möjligt att förelägga konkursboet på det sätt som länsstyrelsen nu har gjort.

Länsstyrelsen

Sammanfattande bedömning

Länsstyrelsen anser att konkursboet ScanMining AB (556445-1655) är en av de verksamhetsutövare som bedrivit verksamhet inom gruvområdena i Ersmarksberget/Blaiken och Svärträsk och som därmed också är helt eller delvist ansvarig för miljösituationen vid gruvområdena. Konkursboet ScanMining AB har haft rådighet över platserna och verksamheten samt möjlighet att fatta avgörande beslut med stor betydelse för utvecklingen av föroreningsituationen vid de aktuella gruvområdena.

Verksamhetsutövaransvar i drift och konkurs

ScanMining AB bedrev prospektering och sedermera gruvverksamhet vid de nu aktuella gruvområdena i Blaiken och Svärträsk. Driften överlämnades efter en tid till dotterbolaget Blaikengruvan AB, dock kvarstod alla tillstånd till verksamheten på moderbolaget ScanMining AB. ScanMining AB behöll även fastigheterna Blaiken 2:6 och Gunnarberg 1:4.

Vid konkursen i december 2007 övergick den löpande reningen av vatten och övrig drift av gruvanläggningarna till konkursboet ScanMining AB tillsammans med rätten att förfoga över gruvverksamheten och aktuella fastigheter. ScanMining AB:s

konkursbo har under sin tid som verksamhetsutövare (11 december 2007 till 19 augusti 2008) ansvarat för drift och skötsel av gruvverksamheternas anläggningar såsom gråbergsupplag, sandmagasin och anrikningsverk.

En verksamhetsutövare är den fysiska eller juridiska person som vidtar åtgärder, driver eller innehar en verksamhet eller anläggning eller som på annat sätt har rätt att fatta avgörande ekonomiska beslut för en verksamhet. Verksamhetsutövare är också den som tidigare haft ett sådant ansvar och befogenhet.

Moderbolag och dotterbolag

Det har inte varit möjlighet att få klarhet i ScanMining AB och Blaikengruvan AB:s olika roller och inblandning i gruvverksamheten och det är enligt länsstyrelsens uppfattning inte alltid tydligt att moderbolag och dotterbolag varit tydligt avgränsade från varandra. Under den aktuella konkursen 2007 har även konkursförvaltarna uttryckt, att då någon utdelning inte kan förväntas ske för oprioriterade fordringar saknades skäl att närmare avgränsa ansvaret med hänsyn till gällande tillstånd eller miljöbalkens bestämmelser i 2 och 10 kapitlen miljöbalken. Då ansvarsfördelningen mellan de båda bolagen varit otydlig, och inte heller konkursbolagen kunnat redogöra för fördelningen av ansvaret, bedömer länsstyrelsen att båda bolag och sedermera båda konkursbon är att se som verksamhetsutövare för de båda gruvverksamheterna.

Konkursbolaget har bedrivit verksamhet

Gruvverksamhet är ett brett begrepp som omfattar brytning av malm men också prospektering, anrikning, förvaring och hantering av utvinningsavfall, hantering och rening av gruv- och dränagevatten, skötsel av sedimentationsdammar, efterbehandling, egenkontroll mm. Alla dessa moment och åtgärder är starkt förknippade med varandra och utgör rimligen delar och skeden av en och samma verksamhet. Exempelvis är omhändertagande av metallförorenat gruv- och dränagevatten typiskt sett en nödvändig och naturlig konsekvens och del i gruvverksamheten, det är inte heller en process som går att avbryta i väntan på t.ex. en ny ägare. Rening av detta gruv- och dränagevatten måste dessutom även fortgå i tider då brytning tillfälligt eller slutligt inte längre pågår. Dessa reningsprocesser kräver aktiv drift och

underhåll i syfte att klara gällande tillstånd och undvika skador på människors hälsa och miljön.

Efterbehandling, 10 kap. miljöbalken, eller drift, 9 kap. miljöbalken

Länsstyrelsen anser att aktuellt ärende omfattas av både 9 och 10 kap. miljöbalken då många av de åtgärder som vidtagits vid anläggningen kan genomföras som en del i löpande drift (enligt 9 kap.) men även som en del i ett efterbehandlingsarbete (enligt 10 kap.).

Länsstyrelsen bedömer att nuvarande konkursbolag (Lappland Goldminers Sorsele), liksom tidigare konkursbolag (ScanMining och Blaikengruvan), haft för avsikt att i första hand hålla verksamheten i drift i syfte att sälja den vidare till ny verksamhetsutövare samtidigt har behovet av efterbehandling varit stort. I avsaknad av ny verksamhetsutövare ställs dock samtliga konkursbolag (Lappland Goldminers Sorsele, Blaikengruvan och ScanMining) inför ansvaret att slutligt efterbehandla gruvområdet, enligt 10 kap miljöbalken. Många av de moment som ingår i verksamhetsutövarens ansvar under drift återkommer då under efterbehandling varför det inte är möjligt att dra en skarp gräns mellan ansvar kopplat till 9 respektive 10 kap. miljöbalken.

Länsstyrelsen anser dessutom att aktuell gruvverksamhet bör avvecklas och området efterbehandlas då den lönsamhetsstudie som låg till grund för tillståndet visat sig felaktig och berget dessutom visat sig svårt att bryta. Enligt 10 kap. 2 § miljöbalken är så väl den som nu bedriver, som den som tidigare har bedrivit, verksamhet skyldig att avhjälpa miljöskador som uppstått till följd av verksamheten. Verksamhetsutövarens skyldighet omfattar både förebyggande åtgärder (t.ex. förhindra en oxidation och urlakning av metaller) men också avhjälpande åtgärder så som t.ex. rening av gruv- och dränagevatten eller sanering till följd av metallutsläpp. Det har ingen betydelse om skadan uppkommit av aktiv verksamhet eller passivitet från att vidta erforderliga skadeförebyggande åtgärder. Det råder heller inga formella hinder mot att länsstyrelsen riktar föreläggande om avhjälpande åtgärder till både nuvarande och tidigare verksamhetsutövare.

Rådighet

Inget tyder på att något av konkursbona, i rådighetshänseende, skulle hindras att utföra det som förelagts dem. Om det skulle uppstå problem med nyttjanderätten för någon av fastigheterna innebär det inte något hinder eftersom länsstyrelsen enligt bestämmelser i 28 kap. miljöbalken kan besluta om tillträde. Konkursboet ScanMining AB har dessutom som förvaltare över ScanMinings AB:s tillgångar rätt till förfogande över fastigheterna Blaiken 2:6 och Gunnarberg 1:4, varför konkursboet får anses ha rådighet över dessa.

Res judicata

Länsstyrelsen anser att det föreläggande som konkursboet hänvisar till upphävdes till följd av att efterbehandlande åtgärder inte längre var aktuella då verksamheten bytt ägare och den nya ägaren hade för avsikt att fortsätta driften. Frågan om ScanMining AB:s konkursbo var att se som verksamhetsutövare prövades och avgjordes därför inte i målen M 1525-08 och 1511-08 vid miljödomstolen i Umeå den 18 september 2008.

DOMSKÄL**M 1717-12, föreläggande om åtgärder**

Miljöbalkens bestämmelser om verksamhetsutövares ansvar för efterbehandling och avhjälpande av miljöskada har sitt ursprung i den internationella principen om förorenarens ansvar, polluter pays principle. Denna princip ligger också till grund för Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/35/EG av den 21 april 2004 om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador, det s.k. miljöansvarsdirektivet. Ansvaret innebär att samtliga som är eller har varit verksamhetsutövare ansvarar gentemot det allmänna för att avhjälpa uppkommen skada eller olägenhet, oavsett vem som civilrättsligt är att betrakta som ägare till verksamheten. Det står tillsynsmyndigheten fritt att, utifrån en bedömning av vem eller vilka som har störst möjlighet att åstadkomma det avhjälpande som behövs, utkräva ansvar av nuvarande eller tidigare verksamhetsutövare, var för sig eller tillsammans. Vilket ekonomiskt ansvar som slutligen bör ankomma på var och en för vidtagna åtgärder får prövas och beslutas i civilrättslig ordning parterna emellan.

Tillstånd till gruvverksamhet i Blaikengruvan och Svärträskgruvan meddelades ScanMining AB i september 2000 respektive juli 2002. ScanMining AB överlät verksamheten till dotterbolaget Blaikengruvan AB i januari 2006. Gruvbrytning enligt tillstånden startades vid Blaikengruvan under sommaren 2006 och vid Svärträskgruvan under hösten 2006. Båda bolaget försattes i konkurs den 11 december 2007. Någon faktisk gruvbrytning har inte skett sedan i början på 2008.

Enligt praxis anses ansvaret för en pågående miljöfarlig verksamhet övergå på verksamhetsutövarens konkursbo vid konkurs (se beslut den 12 oktober 1993 i ärende nr B 159/93 av Koncessionsnämnden för miljöskydd samt MÖD 2005:29 och 2010:11). Konkursboet övertar således de förpliktelser som följer enligt lag eller givet tillstånd för en pågående miljöfarlig verksamhet som drivits av konkursbolaget.

Vid gruvbrytning frigörs metaller ur marken som, om de inte omhändertas, sprids i omgivningen. Vilken faktisk påverkan som sker i områdena kring Blaikengruvan och Svärträskgruvan till följd av den påbörjade gruvbrytningen finns beskriven i länsstyrelsens ansvarsutredning från den 18 april 2012. Bland annat beskrivs att blottlagt sulfidhaltigt gråberg och malm ger upphov till en fortlöpande spridning av metaller med miljöfarliga effekter till omgivningen. Mot bakgrund av den omgivningspåverkan som, enligt vad som beskrivs i utredningen, sker i området anser mark- och miljödomstolen att den verksamhet som sker inom gruvområdena är att betrakta som pågående miljöfarlig verksamhet. Det kan vidare konstateras att denna verksamhet pågått från det att driften inleddes och att den får anses pågå fram till den tidpunkt då störningar för omgivningen inte längre uppkommer.

Mot bakgrund av vad länsstyrelsen uppgett om vilken verksamhet ScanMining AB drev före överlåtelsen av verksamheten till dotterbolaget och vilket inflytande moderbolaget därefter haft på dotterbolaget och den faktiska driften av gruvverksamheten i Blaikengruvan och Svärträskgruvan fram till konkursutbrottet bedömer mark- och miljödomstolen att ScanMining AB, och senare även konkursboet, är att betrakta som verksamhetsutövare för den verksamhet som bedrivits

inom de båda gruvområdena. ScanMining AB:s konkursbo har inte visat att konkursboet bidragit till den uppkomna föreningen endast i så begränsad mån att avhjälpandeåtgärder inte kan krävas av konkursboet (jämför MÖD 2002:16).

De tillstånd till gruvverksamhet som meddelats för Blaikengruvan och Svärt-träskgruvan är förenade med villkor – slutliga eller provisoriska – om hur driften ska ske och vilka skyddsåtgärder som ska vidtas, bland annat i fråga om hur gruv- och dräneringsvatten ska renas. I tillstånden finns också föreskrifter om att verksamhetsutövaren, i god tid innan så blir aktuellt, ska planera och redogöra för hur områdena ska efterbehandlas. De av länsstyrelsen förelagda åtgärderna motsvarar av de krav som uppställts i givna tillstånd.

Mark- och miljödomstolen instämmer, med det tillägg som redogjorts för ovan, i länsstyrelsens bedömning såsom den kommit till uttryck i det överklagade beslutet och i avgivet yttrande i detta mål. Överklagandet av länsstyrelsens beslut den 4 juni 2012 ska därför avslås.

M 1718-12, rättelse på felandens bekostnad

Mark- och miljödomstolen delar länsstyrelsens uppfattning att de förelagda åtgärderna i form av egenkontroll och rening av gruv- och dränagevatten måste vidtas omedelbart för att förhindra allvarlig miljöskada. Det har därför funnits skäl att besluta om åtgärder på felandens bekostnad enligt 26 kap. 18 § miljöbalken. Överklagandet av länsstyrelsens beslut den 19 juni 2012 ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 4 (DV 427)

Överklagande senast den 26 april 2013.

Helén Leijon

Nils-Gunnar Elisson

I domstolens avgörande har deltagit rådmännen Helén Leijon och Nils-Gunnar Elisson. Föredragande har varit beredningsjuristen Magnus Norberg.

Länsstyrelsen
Västerbotten

Beslut

Datum
2012-06-04

Ärendebeteckning
555-2381-2012

Arkivbeteckning

1(10)

UMEÅ TINGSRÄTT
Domare 2:1

INKOM: 2012-07-10
MÅLNR: M 1717-12
AKTBIL:

Konkursboet ScanMining AB
c/o Hamiltons Advokatbyrå i
Karlstad AB
Box 606
651 13 KARLSTAD

Beslut om efterbehandlingsplan samt att löpande rena gruv- och dränagevatten från anläggningarna i Ersmarksberget/Blaiken och Svärtrräsk, Sorsele och Storumans kommun

Länsstyrelsen förelägger härmed ScanMining AB:s konkursbo (556445-1655) med stöd av 26 kap 9 § miljöbalken (1998:808) att ensamt eller i samarbete med övriga konkursbon, Blaikengruvan AB:s konkursbo (556426-6111) och Lappland Goldminers Sorsele AB:s konkursbo (556761-0265), att:

För Ersmarksberget/Blaiken:

- **upprätthålla reningen** av gruv- och dränagevatten från morän-, gråbergs- och B-malmsupplag vid gruvområdet i Ersmarksberget/Blaiken i enlighet med villkorsföreskrivna riktvärden, villkor P4 och P5 i deldom M 507-99, till dess att erforderlig efterbehandling genomförts.
- **upprätthålla egenkontrollen** genom provtagning av gruv- och dränagevatten samt vatten från sandmagasinet i, sedan tidigare etablerade, provpunkter V1, V2 och V10 samt viss referensprovtagning. Omfattningen av egenkontrollen finns angiven i bilaga 1.
- **upprätta en slutgiltig efterbehandlingsplan** som ska lämnas till miljödomstolen för godkännande och därefter

För Svärtrräsk:

- **upprätthålla reningen** av gruv- och dräneringsvatten från gråbergssupplaget och förorenat dagvatten från industriområdet i enlighet med villkorsskrivna riktvärden i villkor 2 dom M 53-01.
- **upprätthålla egenkontrollen** genom provtagning i, sedan tidigare etablerade, provpunkter SV1, SV3 och PP1. Omfattningen av egenkontrollen finns angiven i bilaga 2.

Detta beslut ska, i enlighet med 26 kapitlet 26 § miljöbalken, gälla omedelbart även om det överklagas.

Vad gäller genomförande av efterbehandling av gruvområdena i Ersmarksberget/Blaiken och Svärtrräsk har Länsstyrelsen för avsikt att återkomma med föreläggande om detta när godkända efterbehandlingsplaner fastställts.

Redogörelse av ärendet

Tillstånd till gruvverksamheten i Ersmarksberget/Blaiken och Svärträsk lämnades år 2000 till ScanMining AB med överläts år 2006 till dotterbolaget Blaikengruvan AB. I december år 2007 gick ScanMining AB och Blaikengruvan AB i konkurs. Båda konkursbon sålde då verksamheten gemensamt till Lappland Goldminers Sorsele AB. Konkurserna för ScanMining AB och Blaikengruvan AB är ännu, i maj 2012, inte avslutade.

Den 2 februari 2012 försattes även den nya ägaren Lappland Goldminers Sorsele AB i konkurs efter omfattande försök att påbörja brytning av malm. Lappland Goldminers Sorsele AB hade då ansvarat för drift och underhåll av verksamheten sedan augusti 2008. Prospektering hade bedrivits men utan framgång. Länsstyrelsen bedömer i dagsläget att konkursboet Lappland Goldminers Sorsele AB i första hand har för avsikt att sälja verksamheten till annan verksamhetsutövare för fortsatt drift.

Den 1 mars 2012 förelade Länsstyrelsen konkursboet Lappland Goldminers AB att upprätthålla rening och egenkontroll vid gruvområdena Blaiken och Ersmarksberget (dnr 555-1842-2012). Länsstyrelsen har även beslutat att ge konkursboet tillgång till del av den ekonomiska säkerheten då medel för fortsatt rening saknats (dnr 555-2269-2012).

Den 20 mars 2012 kommunicerade Länsstyrelsen ett förslag till ytterligare förelägganden med samtliga verksamhetsutövare (nuvarande och tidigare), dvs Lappland Goldminers Sorsele AB:s konkursbo, Blaikengruvan AB:s konkursbo och ScanMining AB:s konkursbo. Alla tre yttrade sig över förslaget. Länsstyrelsen kommenterar samtliga tre yttranden under separata avsnitt under rubriken Motivering, se nedan.

Motivering

Gruvverksamhet är ett brett begrepp som omfattar brytning av malm men också prospektering, anrikning, förvaring och hantering av utvinningsavfall, hantering och rening av gruv- och dränagevatten, skötsel av sedimentationsdammar, efterbehandling, egenkontroll mm. Alla dessa moment och åtgärder är starkt förknippade med varandra och utgör rimligen delar och skeden av en och samma verksamhet. Exempelvis är omhändertagande av metallförorenat avrinningsvatten typiskt sett en nödvändig och naturlig konsekvens och del i gruvverksamheten. Rening av vatten måste även fortgå i tider då brytning tillfälligt eller slutligt inte längre pågår. En verksamhetsutövare är den fysiska eller juridiska person som vidtar åtgärder, driver eller innehar en verksamhet eller anläggning eller som på annat sätt har rätt att fatta avgörande ekonomiska beslut för en verksamhet. Verksamhetsutövare är också den som tidigare haft ett sådant ansvar och befogenhet.

Enligt 10 kap 2 § MB är så väl den som nu bedriver, som den som tidigare har bedrivit verksamhet, skyldig att avhjälpa miljöskador som uppstått till följd av verksamheten. Verksamhetsutövarens skyldighet omfattar både fö-

rebyggande åtgärder (t.ex. att förhindra en oxidation och urlakning av metaller) men också avhjälpande åtgärder så som t.ex. rening av gruv- och dränagevatten eller sanering till följd av metallutsläpp. Det har ingen betydelse om miljöskadan uppkommit av aktiv verksamhet eller passivitet från att vidta erforderliga skadeförebyggande åtgärder. Det föreligger heller inga formella hinder mot att Länsstyrelsen riktar förelägganden om avhjälpande åtgärder till både nuvarande och tidigare verksamhetsutövare.

Som framgår av bifogad ansvarsutredning bedömer Länsstyrelsen att samtliga tre konkursbon (Lappland Goldminers Sorsele AB (556761-0265), Blaikengruvan AB (556426-6111) och ScanMining AB (556445-1655)) är eller har varit verksamhetsutövare och därmed är ansvariga för miljösituationen vid gruvområdena i Ersmarksberget/Blaiken och Svärträsk. Samtliga tre verksamhetsutövare har haft rådighet över platserna och verksamheten samt möjlighet att fatta avgörande beslut med stor betydelse för utvecklingen av föroreningsituationen vid de aktuella gruvområdena. Inget tyder idag på att någon av konkursbona, i rådighetshänseende, skulle hindras från att utföra det som förelagts dem.

I aktuellt ärende anser Länsstyrelsen att samtliga tre verksamhetsutövare har ett ansvar att förebygga uppkomst av ytterligare miljöskador genom (i) fortsatt rening av gruv- och dränagevatten, men också genom (ii) upprättande av efterbehandlingsplan och i förlängningen även ombesörjande av efterbehandling. För att uppfylla kunskapskravet i miljöbalkens 2 kapitel krävs även att konkursbona under arbetets gång genomför erforderlig egenkontroll och uppföljning av verksamheten och så småningom även de efterbehandlade åtgärder.

Eventuella civilrättsliga avtal mellan före detta bolag eller befintliga konkursbon, avseende överenskommelser om ansvar för efterbehandling, sanering eller förebyggande åtgärder är något som Länsstyrelsen bortser från. Likaså tar Länsstyrelsen ingen hänsyn till hur de olika fastighetsaffärerna genomförts. Detta är civilrättsliga frågor som berörda parter får avhandla i annan process.

Kommentarer till yttrande från Blaikengruvan AB:s konkursbo (556426-6111)

Länsstyrelsen har tagit del av vad konkursboet framfört i sitt yttrande från den 4 maj 2012 och lämnar här följande kommentarer:

”föreläggandet riktat till fel adressat /konkursbolaget har inte övertagit eller drivit konkursbolagets verksamhet”

Blaikengruvan AB bedrev fram till år 2006 prospekteringsborrning inom nu aktuella gruvområden. Den 1 januari 2006 övertog bolaget gällande tillstånd för gruv- och anrikningsverksamhet och i september 2006 påbörjades verksamheten. Den 11 december 2007 försattes bolaget i konkurs.

Blaikengruvan AB:s konkursbo har inte aktivt brutit malm inom gruvområdet men har under en period ansvarat för, och i stand-by läge drivit, gruvor, anrikningsverk, och upplag. Konkursboet har även haft rådighet och möjlighet att påverka utvecklingen av miljösituationen inom de båda gruvområdena genom avgörande ekonomiska beslut. Länsstyrelsen anser därför att konkursboet Blaikengruvan AB är att se som en av verksamhetsutövarna vid gruvområdena i Ersmarksberget/Blaiken och Svärtråsk.

”upprätthållande av rening och provtagning är kopplat till driften av gruvverksamheten och utgör inte avhjälpande åtgärder enligt 10 kap miljöbalken /konkursbolaget ska inte hållas ansvarig för att upprätthålla löpande funktioner kopplade till drift”

Under förutsättning att konkursboet inte abandonerat delar av konkursbolagets tillgångar övergår samtliga tillgångar till konkursboet att förvalta. I aktuellt fall övertog konkursbolaget Blaikengruvan AB fastigheten, verksamheten, tillståndet och övriga ekonomiska och materiella tillgångar. Under denna period ansvarade konkursboet, enligt Länsstyrelsens bedömning, för en verksamhet i drift även om konkursboet aldrig bröt någon malm. Konkursboet ansvarade även för, inom verksamhetsområdet, upplagt och/eller deponerat avfall (gråberg och anrikningssand). Ansvaret omfattar en skyldighet att t.ex. hindra utläckage av förorenade ämnen från avfall. Fastigheten, verksamheten, tillståndet och övriga ekonomiska och materiella tillgångar överfördes därefter till Lappland Goldminer Sorsele AB för fortsatt drift.

Utgångsläget är att verksamhetsutövare ska svara för såväl undersökningar som miljömässigt motiverad sanering och andra avhjälpandeåtgärder. Finns flera verksamhetsutövare ansvarar de solidariskt. Att fortlöpande rena de gruv- och lavvatten som uppstår inom gruvområdet är en avhjälpande åtgärd som syftar till att förebygga spridningen av metaller till omgivande mark och vattenområden. Rening av gruv- och dränagevatten krävs så väl under drift som under hela efterbehandlingsarbetet och sannolikt även under en period efter avslutad efterbehandling.

”konkursboet har varken äganderätt eller nyttjanderätt till berörda fastigheter och miljötillståndet för Blaiken- respektive Svärtråskgruvan innehas av Lappland Goldminers”

Tillståndet innehas i dagsläget av konkursboet Lappland Goldminers Sorsele AB.

Enligt 10 kap miljöbalken är det *i första hand verksamhetsutövaren/-na* d.v.s. den som bedriver eller bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som orsakat föroreningen, som är ansvarig för att undersöka och efterbehandla området. Fastighetsägarens ansvar för utredning och efterbehandling är underordnat verksamhetsutövarens ansvar och regleras i 10 kap 3 § miljöbalken. I enlighet med Länsstyrelsen bedömning utgör konkursboet Blaikengruvan AB en av verksamhetsutövarna för gruvverksamheten vid Ersmarksberget/Blaiken och Svärtråsk.

Finns flera verksamhetsutövare ansvarar de solidariskt. Detta gör det möjligt för tillsynsmyndigheten att ålägga vem som helst av verksamhetsutövarna att stå för hela ansvaret. Denne kan sedan i sin tur väcka talan i miljödomstolen för att få ansvaret slutligt fördelat. (jfr 20 kap 2 § 7 p miljöbalken)

Inget tyder idag på att något av konkursbona, i rådighetshänseende, skulle hindras att utföra det som förelagts dem.

”konkursboet motsätter sig att upprätta en särskild efterbehandlingsplan eftersom den enligt konkursboet ska upprättas av tillståndshavaren eller den som i övrigt är att betrakta som verksamhetsutövare”

Enligt Länsstyrelsen bedömning är konkursboet Blaikengruvan AB en av verksamhetsutövarna som haft ansvar för verksamheten vid gruvområdena i Ersmarksberget/Blaiken och Svärträsk.

Efterbehandlingsplanen är de dokument i vilket miljösituationen redovisas, efterbehandlingsmetoder utvärderas och mål för efterbehandling fastställs. I aktuellt ärende ska efterbehandlingsplanen även fastställas av Mark- och miljödomstolen. Enligt Länsstyrelsens bedömning ansvarar konkursboet Blaikengruvan AB för att ensamt eller tillsammans med övriga verksamhetsutövare ta fram en sådan efterbehandlingsplan.

”konkursboet Blaikengruvan AB har aldrig varit verksamhetsutövare”

Konkursboet Blaikengruvan AB har disponerat och förvaltat gruvområdena i Ersmarksberget/Blaiken och Svärträsk inklusive gruvor, anrikningsverk, upplag av gråberg, malm och anrikningssand. Konkursboet har haft rådighet över och möjlighet att genom aktiva och passiva beslut påverka miljösituationen och föroreningsbilden inom de båda gruvområdena. Länsstyrelsen anser därför att konkursboet Blaikengruvan AB är en av verksamhetsutövarna för gruvverksamheten i Ersmarksberget/Blaiken och Svärträsk.

”kraven måste förtydligas om Länsstyrelsen har för avsikt att förelägga konkursboet”

Länsstyrelsen anser att det tydligt framgår av föreläggandet och bifogade bilagor vad de olika punkterna i föreläggandet innebär för konkursboet Blaikengruvan AB.

Länsstyrelsen har dessutom efter kommunikering beslutat att ändra och förtydliga delar av föreläggandet.

”ekonomisk säkerhet”

Den ekonomiska säkerheten ska motsvara kostnaden för avhjälpande av en miljöskada och andra återställande åtgärder som en verksamhet kan föranleda. Säkerheten ska vid varje tid tillgodose det aktuella behovet av säkerheten. Att en ekonomisk säkerhet finns avsatt innebär inte att verksamhetsutövaren/-na friskrivs från ansvar för efterbehandling. I aktuellt ärende överstiger kostnaden för efterbehandling den avsatta säkerhetens storlek på ett

betydande sätt vilket innebär att verksamhetsutövarna ansvarar för att bekosta den efterbehandling som erfordras.

Kommentarer till yttrande från ScanMining AB:s konkursbo (556445-1655)

Länsstyrelsen har tagit del av vad konkursboet framfört i sitt yttrande från den 20 april 2012 och lämnar här följande kommentarer:

”verksamhetsutövare och fastighetsägare”

Länsstyrelsen delar konkursboets uppfattning att när konkursen inträffade den 11 december 2007 uppstod situationen att konkursboet enligt gällande tillstånd var att se som verksamhetsutövare för gruvorna (bolagets yttrande s.2).

Konkursboet hänvisar till avgörandet i Miljööverdomstolen M 3079-04 och framhåller att en konkursförvaltare som enbart vidtagit åtgärder i syfte att avveckla inte skulle vara att se som verksamhetsutövare. I nu aktuellt ärende menar dock Länsstyrelsen att konkursboet ScanMining AB inte haft för avsikt att avveckla verksamheten utan snarare har hållit den i drift i syfte att sälja den vidare för fortsatt drift i annans regi. Syftet med genomförda åtgärder har dessutom begränsad betydelse om åtgärden i sig själv innebär en ökad risk för spridning av förorenande ämnen. Detta framgår även av en dom från Högsta domstolen, från mars 2012, (T 2052-10) som säger att även åtgärder som genomförs som ett led i en sanering (efterbehandling) av en förorenad fastighet kan bidra till en föroreningsskada och att den som vidtar åtgärderna då är att betrakta som verksamhetsutövare. Det spelar alltså ingen roll om syftet med åtgärden har varit att minska belastningen på miljön.

Länsstyrelsen anser att konkursboet ScanMining AB är både verksamhetsutövare och eventuell fastighetsförvaltare. Konkursboet ska därför ensamt eller i samverkan med övriga verksamhetsutövare fullgöra samtliga punkter i Länsstyrelsen föreläggande.

”föreläggandet bör enbart avse den tidsperiod då konkursboet var verksamhetsutövare för driften ”

Enligt 10 kap 2 § MB är så väl den som nu bedriver, som den som tidigare har bedrivit verksamhet, skyldig att avhjälpa miljöskador som uppstått till följd av verksamheten. Det finns inga formella hinder mot att Länsstyrelsen riktar förelägganden om avhjälpande åtgärder till både nuvarande och tidigare verksamhetsutövare. Finns flera verksamhetsutövare ansvarar de solidariskt. Detta gör det möjligt för tillsynsmyndigheten att ålägga vem som helst av verksamhetsutövarna att stå för hela ansvaret. Denne kan sedan i sin tur väcka talan i miljödomstolen för att få ansvaret slutligt fördelat. (jfr 20 kap 2 § 7 p miljöbalken).

Länsstyrelsen delar inte konkursboet ScanMining AB:s bedömning att boet som verksamhetsutövare inte bidragit till några föroreningar och att ett

eventuellt bidrag skulle vara så obetydligt att det inte ens motiverar något avhjälpande, se bifogad ansvarsutredning bilaga 1.

”Res Judicata”

Länsstyrelsen anser att det föreläggande som konkursboet hänvisar till upphävdes till följd av att efterbehandlande åtgärder inte längre var aktuella då verksamheten bytt ägare och den nya ägaren hade för avsikt att fortsätta driften. Frågan om ScanMining AB:s konkursbo var att se som verksamhetsutövare prövades och avgjordes därför inte i målen M 1525-08 och 1511-08 vid miljödomstolen i Umeå den 18 september 2008.

Kommentarer till yttrande från Lappland Goldminers Sorsele AB:s konkursbo (556761-0265)

Länsstyrelsen har tagit del av vad konkursboet framfört i sitt yttrande från den 28 mars 2012 och lämnar här följande kommentarer:

”efterbehandlingsärende enligt 10 kap miljöbalken”

Länsstyrelsen anser att aktuellt ärende omfattas av både 9 och 10 kap miljöbalken då många av de åtgärder som vidtagits vid anläggningen kan genomföras som en del i löpande drift (enligt 9 kap miljöbalken) men även som en del i ett efterbehandlingsarbete (enligt 10 kapitlet). Länsstyrelsen anser att samtliga utpekade verksamhetsutövare bedrivit verksamhet vid anläggningen (enligt 9 kapitlet miljöbalken). Länsstyrelsen bedömer att samtliga verksamhetsutövare har haft för avsikt att i första hand hålla verksamheten i drift i syfte att sälja den vidare till ny verksamhetsutövare samtidigt som behovet av efterbehandling varit stort. I avsaknad av ny verksamhetsutövare hade samtliga bolag ställts inför ansvar att slutligt efterbehandla gruvområdena enligt 10 kap miljöbalken. Många av de moment som ingår i verksamhetsutövarens ansvar under drift återkommer dessutom under efterbehandling varför det inte är möjligt att dra en skarp gräns mellan ansvar kopplat till 9 respektive 10 kapitlet miljöbalken.

Länsstyrelsen anser i dagsläget att gruvverksamheten bör avvecklas och området efterbehandlas. Enligt 10 kap 2 § MB är så väl den som nu bedriver, som den som tidigare har bedrivit verksamhet, skyldig att avhjälpa miljöskador som uppstått till följd av verksamheten. Verksamhetsutövarens skyldighet omfattar både förebyggande åtgärder (t.ex. att förhindra en oxidation och urlakning av metaller) men också avhjälpande åtgärder så som t.ex. rening av gruv- och dränagevatten eller sanering till följd av metallutsläpp. Det har ingen betydelse om miljöskadan uppkommit av aktiv verksamhet eller passivitet från att vidta erforderliga skadeförebyggande åtgärder. Det föreligger heller inga formella hinder mot att Länsstyrelsen riktar förelägganden om avhjälpande åtgärder till både nuvarande och tidigare verksamhetsutövare.

”ansvaret bör begränsas till den tidsperiod som konkursboet varit aktiv på platsen”

Enligt 10 kap 2 § MB är så väl den som nu bedriver, som den som tidigare har bedrivit verksamhet, skyldig att avhjälpa miljöskador som uppstått till följd av verksamheten. Finns flera verksamhetsutövare ansvarar de solidriskt. Detta gör det möjligt för tillsynsmyndigheten att ålägga vem som helst av verksamhetsutövarna att stå för hela ansvaret. Denne kan sedan i sin tur väcka talan i miljödomstolen för att få ansvaret slutligt fördelat. (jfr 20 kap 2 § 7 p miljöbalken). Denna tolkning delas även av HD i den dom som meddelades i mars 2012, T 2052-10.

”Lapland Goldminers Sorsele AB:s köp från konkursbona ScanMining AB och Blaikengruvan AB är ogiltigt”

Eventuella civilrättsliga avtal mellan före detta bolag eller befintliga konkursbon, avseende överenskommelser om ansvar för efterbehandling, sanering eller förebyggande åtgärder förändrar inte en aktörs offentligrättsliga ansvar och är därför något som Länsstyrelsen i princip bortser från. Likaså tar Länsstyrelsen ingen hänsyn till hur de olika fastighetsaffärerna genomförts. Detta är civilrättsliga frågor som berörda parter får avhandla i annan process. Oavsett ovanstående råder ingen tvekan om att konkursboet har haft inflytande och varit aktivt på platsen.

Lagstiftning

Miljöbalken 2 kap

8 § Alla som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som medfört skada eller olägenhet för miljön ansvarar till dess skadan eller olägenheten har upphört för att denna avhjälps i den omfattning det kan anses skäligt enligt 10 kap. I den mån det föreskrivs i denna balk kan i stället skyldighet att ersätta skadan eller olägenheten uppkomma.

Miljöbalken 10 kap, lydelse före 1 augusti 2007

1 § Detta kapitel skall tillämpas på mark- och vattenområden samt byggnader och anläggningar som är så förorenade att det kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

2 § Ansvarig för att efterbehandling av sådana områden, byggnader eller anläggningar som anges i 1 § är den som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som har bidragit till föroreningen (verksamhetsutövare).

3 § Kan inte någon verksamhetsutövare utföra eller bekosta efterbehandling av en förorenad fastighet är var och en efterbehandlingsansvarig som förvärvat fastigheten och vid förvärvet känt till föroreningarna eller då borde ha upptäckt dem. Avser förvärvet en privatbostadsfastighet enligt 1 kap 5 § kommunalskattelagen (1928:370) ansvarar endast en förvärvare som känt till föroreningen. I fråga om förorenad byggnad eller anläggning gäller det-

samma den som förvärvat den fastighet där byggnaden eller anläggningen är belägen. Med förvärv av fastighet likställs förvärv av tomträtt.

Första stycket tillämpas inte när en bank eller kreditmarknadsföretag har förvärvat en fastighet för att skydda fordran enligt 7 kap 3§ lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelsen. Förordning (2004:441)

4§ Efterbehandlingsansvaret innebär att den ansvarige i skälig omfattning skall utföra eller bekosta de efterbehandlingsåtgärder som på grund av föroreningar behövs för att förebygga eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön. När ansvaret omfattning skall bestämmas skall det beaktas hur lång tid som har förflutit sedan föroreningen ägt rum, vilken skyldighet den ansvarige hade att förhindra framtida skadeverkningar och omständigheterna i övrigt. Om en verksamhetsutövare visar att han bidragit till föroreningen endast i begränsad mån, skall även detta beaktas vid bedömningen av ansvarets omfattning.

Preskriptionslagen (1981:130) är inte tillämplig på efterbehandlingsansvar.

6§ Om flera verksamhetsutövare är ansvariga enligt 2§, skall de ansvara solidariskt i den utsträckning inte annat följer av att ansvaret är begränsat enligt 4§ första stycket. En verksamhetsutövare som visar att hans eller hennes bidrag till föroreningen är så obetydlig att det inte ensamt motiverar efterbehandling skall dock ansvara endast för den del som motsvarar bidraget.

Vad det solidariskt ansvariga har betalat skall fördelas mellan dem efter vad som är skäligt med hänsyn till den omfattning i vilken var och en har medverkat till föroreningen och till omständigheterna i övrigt.

26 kap Miljöbalken

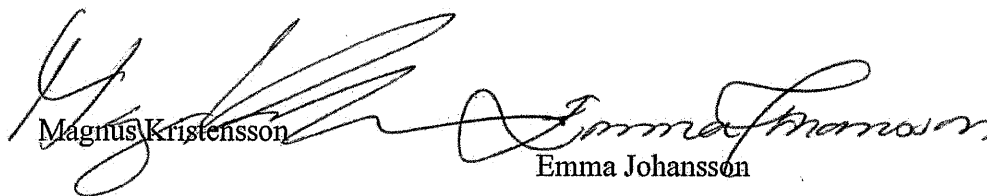
9§ En tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs i ett enskilt fall för att denna balk samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken skall efterlevas.

Mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet får inte tillgripas.

Förelägganden och förbud får inte begränsa ett beslut eller en dom om tillstånd i ansökningsmål som har rättskraft enligt 24 kap. 1 §.

Ett tillståndsbeslut eller en tillståndsdom hindrar dock inte en tillsynsmyndighet från att meddela sådana brådskande förelägganden eller förbud som är nödvändiga för att undvika att ohälsa eller allvarlig skada på miljön uppkommer.

I fråga om verksamheter som omfattas av tillståndsplikt enligt lagen (2004:1199) om handel med utsläppsätter får inte beslutas förelägganden om begränsning av koldioxidutsläpp eller förelägganden som genom att reglera använd mängd fossilt bränsle syftar till en begränsning av koldioxidutsläpp. Lag (2005:571).

Magnus Kristensson
Emma Johansson

Bilagor

- Bilaga 1: Ansvarsutredning daterad 2012-04-18
- Bilaga 2: Kontrollprogram Ersmarksberget/Blaiken
- Bilaga 3: Kontrollprogram Svärträsk
- Bilaga 4: Villkorsföreskrivna riktvärden, villkor P4 och P5 i deldom M 507-99
- Bilaga 5: Villkorsskrivna riktvärden i villkor 2 dom M 53-01

Länsstyrelsen
Västerbotten

Beslut

Datum
2012-06-19

Delgivningskvitto

Enligt sändlista

1(2)

Ärendebeteckning
555-5327-2012

Arkivbeteckning

UMEÅ TINGSRÄTT
Mare 2:1

INKOM: 2012-07-10
MÅLNR: M 1718-12
AKTBIL:

Beslut enligt 26 kap 18 § miljöbalken om rättelse på felandes bekostnad i syfte att upprätthålla egenkontroll och nödvändig rening av gruv- och dränagevatten vid gruvområdet i Blaiken/Ersmarksberget och Svärträsk, Storuman och Sorsele kommuner

Beslut

Länsstyrelsen beslutar härmed enligt 26 kap 18 § miljöbalken att åtgärder och aktiviteter enligt nedanstående punkter ska upprätthållas på bekostnad av ScanMining AB:s konkursbo (556445-1655), Blaikengruvan AB:s konkursbo (556426-6111) och Lappland Goldminers Sorsele AB:s konkursbo (556761-0265)

Ersmarksberget/Blaiken:

- **reningen** av gruv- och dränagevatten från morän-, gråbergs- och B-malmsupplag vid gruvområdet i Ersmarksberget/Blaiken i enlighet med villkorsföreskrivna riktvärden, villkor P4 och P5 i deldom M 507-99 (bilaga 1), till dess att erforderlig efterbehandling genomförts,
- **egenkontrollen** genom provtagning av gruv- och dränagevatten samt vatten från sandmagasinet i, sedan tidigare etablerade, provpunkter V1, V2 och V10 samt viss referensprovtagning. Omfattningen av egenkontrollen finns angiven i bilaga 2,

Svärträsk:

- **reningen** av gruv- och dräneringsvatten från gråbergssupplaget och förorenat dagvatten från industriområdet i enlighet med villkorsföreskrivna riktvärden i villkor 2 dom M 53-01 (bilaga 3),
- **egenkontrollen** genom provtagning i, sedan tidigare etablerade, provpunkter SV1, SV3 och PP1. Omfattningen av egenkontrollen finns angiven i bilaga 4,

Motivering

Aktuella gruvområden omfattas av sulfidrik berggrund, där dagbrott och gråbergsdeponier medför en extrem urlakning av tungmetaller till omgivande mark och vatten (Storjuktan och Juktån). I dagsläget begränsas områdets miljöpåverkan genom uppsamling och rening av det gruv- och dränagevatten som uppkommer inom området. Det finns dock en överhängande risk för allvarlig skada på den omgivande naturmiljön om pågående rening

skulle avslutas innan erforderlig efterbehandling färdigställts och utvärderats.

Den verksamhetsutövare, Lappland Goldminers Sorsele AB:s konkursbo, som för närvarande upprätthåller aktuella aktiviteter har i dagsläget ytterst begränsad tillgång på ekonomiska medel för att upprätthålla befintlig rening och egenkontroll. Viss oklarhet råder också kring vissa transaktioner mellan bolagen i konkurs och konkursbona. Därför finns också oklarhet kring respektive konkursbos tillgångar. Det råder dessutom oenighet kring fördelningen av ansvaret för att bekosta och upprätthålla befintlig rening och egenkontroll. Länsstyrelsen har förelagt de tre konkursbona att solidariskt svara för ovanstående åtgärder och insatser (bilaga 5). De har dock motsatt sig detta och föreläggandet har överklagats till mark- och miljödomstolen. Det finns därför en uppenbar risk att nämnda nödvändiga insatser uteblir och allvarlig miljöskada uppkommer om inte rättelse sker på felandes bekostnad till dess att ansvarsfrågan slutligt avgjorts.

Länsstyrelsen beslutar därför att på ScanMining AB:s konkursbo (556445-1655), Blaikengruvan AB:s konkursbo (556426-6111) och Lappland Goldminers Sorsele AB:s konkursbo (556761-0265) upprätthålla nödvändig egenkontroll och rening av gruv- och dränagevatten inom gruvområdena i Blaiken/Ersmarksberget och Svärträsk.

Magnus Kristensson

Emma Johansson

Bilaga:

- Bilaga 1: Villkor i dom M507-99
- Bilaga 2: Tillfälligt kontrollprogram för Ersmarksberget/Blaiken
- Bilaga 3: Villkor i dom M53-01
- Bilaga 4: Tillfälligt kontrollprogram för Svärträsk
- Bilaga 5: Länsstyrelsens förelägganden om rening och efterbehandling
- Bilaga 6: Länsstyrelsens ansvarsutredning
- Bilaga 7: Naturvårdsverket beslut om medel för akuta åtgärder
- Bilaga 8: Överklagningshänvisning

Sändlista:

Konkursboet Lappland Goldminers Sorsele AB, c/o F. Victors Advokatbyrå,

Konkursboet Blaikengruvan AB, c/o Mannheimer Swartling, Box 385, 931
24 SKELLEFTEÅ

Konkursboet ScanMining AB, c/o Hamiltons Advokatbyrå i Karlstad AB,
Box 606, 651 13 KARLSTAD

Länsstyrelsen
Västerbottens län

ANSVAR- UTREDNING

Datum
2012-04-18

Beteckning

1(12)

UMEÅ TINGSRÄTT
Domare 2:1

INKOM: 2013-04-05
MÅLNR: M 1717-12
AKTBIL:

Det miljörettsliga ansvaret för förorenad mark efter gruvverksamheterna Blaiken och Svärträsk inom Sorsele och Storumans kommuner

Innehållsförteckning

1. Inledning	
2. Bakgrund	
2.1 Verksamhet.....	
2.1.1 Tillstånd och efterbehandlingsplaner m.m.	
2.2 Förorening	
2.3 Verksamhetsutövare.....	
2.4 Fastighetsägare	
2.5 Kommunal planering	
3. Allmänt om ansvar.....	
3.1 Verksamhetsutövares ansvar	
3.2 Fastighetsägarens ansvar	
3.3 Skälighetsregeln.....	
3.4 Solidariskt ansvar.....	
4. Bedömning i det aktuella fallet.....	
4.1 Ansvariga	
4.2 Skälighetsbedömning.....	
5. Sammanvägd bedömning	

1 Inledning

Länsstyrelsen utövar tillsyn över gruvverksamheterna i Blaiken och Svärträsk. Det bolag som senast svarat för gruvorna har den 2 februari 2012 försetts i konkurs. Länsstyrelsen bedömer sannolikheten för att någon ny verksamhetsutövare ska ta över som mycket liten. Med anledning av den nu uppkomna situationen har Länsstyrelsen upprättat denna ansvarsutredning.

Syftet är att utröna ansvarsförhållanden för det förorenade området på fastigheterna Blaiken 2:6 och 2:7 samt Sorseleskogen 1:1 inom Sorsele kommun (Blaikengruvan) och Gunnarn 4:37, Gunnarberg 1:2, 1:3 och 1:4 samt Storumanskogen 1:1 inom Storumans kommun (Svärträskgruvan). Utredningen ska användas dels som underlag vid en dialog med berörda konkursförvaltare och dels ligga till grund för eventuella förelägganden och ansökan om statliga medel för såväl akuta miljöskyddande åtgärder som mer långsiktiga efterbehandlingsåtgärder.

I arbetet med utredningen har uppgifter om bolagen hämtats från InfoTorg och från samtal med konkursförvaltare m.fl. Fastighetsdata har hämtats från fastighetsdatasystemet (FDS). Uppgifter om verksamhet och föreningar har erhållits i samband med miljötillsyn, recipientkontroll, efterbehandlingsplaner m.m. samt arkivsökning. Denna ansvarsutredning är ett levande dokument och i takt med att nya uppgifter framkommer kommer dessa att föras in. Utredningen har utförts av Johanna Melin och Anna Stenmark.

2. Bakgrund

2.1 Verksamhet

ScanMining AB erhöll tillstånd för gruvverksamhet vid Blaikengruvan och Svärträskgruvanden 5 juli 2002. Verksamheten vid båda gruvorna har bedrivits i form av traditionell gruvbrytning, vid Blaikengruvan bröts zink-, guld- och blymalm och vid Svärträsk bröts zinkmalm. Verksamheten vid Svärträskgruvan påbörjades under hösten 2006. Vid Blaikengruvan påbörjades verksamheten sommaren 2006. Vid Blaikengruvan (Ersmarksberget) har dessutom verksamhet i form av anrikning av malm bedrivits. Anrikningsverket finns kvar på platsen. Anrikningsverket uppfördes redan under våren 2005. Vid Blaisjön finns en damm som fungerar som sandmagasin. I augusti 2006 kördes anrikningsverket igång, samtidigt påbörjades deponeering av anrikningssand i Blaisjön.

Gruvbrytningen stoppades helt upp 2008 i och med då berörda bolags konkurser den 11 dec 2007. Konkurserna hade föregåtts av försök att rädda de båda bolagen genom rekonstruktion som inleddes den 28 juni 2007. De båda konkursbona bedrev ingen gruvverksamhet men har utfört en del löpande kontroller och förebyggande åtgärder av allra akutaste slag. Konkursförvaltarna sålde sedan verksamheten/gruvorna samt två fastigheter till Lappland

Goldminers Sorsele AB (556761-0265) som tog över i augusti 2008. Bolaget har därefter bedrivit produktionsförberedande verksamhet vid Blaikengruvan vilket till stor del har finansierats av moderbolaget Lappland Goldminers AB. De produktionsförberedande undersökningarna visade att tidigare prognoser inte var korrekta och Lappland Goldminers Sorsele AB bedömde det som olönsamt med brytning vid Blaikengruvan. Någon produktion kom aldrig igång och bolaget försattes i konkurs den 2 februari 2012.

Sandmagasinet och befintliga upplag av malm m m utgör enligt Länsstyrelsens bedömning i sig pågående verksamhet i vart fall i form av förvaring alternativt som fortsatt drift av en del av gruvverksamheten. För närvarande är det konkursboet som förvaltar och förfogar över detta liksom över vattenmagasin av olika slag. Verksamheten står nu stilla förutom vattenrening samt recipientkontroll som konkursförvaltaren för närvarande hanterar för konkursboets räkning.

2.1.1 Tillstånd och efterbehandlingsplaner m.m.

ScanMining AB erhöll tillstånd för gruvverksamhet vid Blaikengruvan och Svärträskgruvanden 5 juli 2002. För Svärträskgruvan finns exempelvis utsläppsvillkor till vattenrecipient av löst koppar, bly, zink och nickel. För Blaikengruvan finns villkor gällande utsläpp till recipient av koppar bly och zink.

Ett förslag till efterbehandlingsplan för Blaikengruvan har tagits fram av Lappland Goldminers AB. Planen gäller för de produktionsförhållanden som var tänka för gruvan vilket innebär att den inte utgår från de förhållanden som faktiskt råder idag. Kostanderna för efterbehandling uppskattas till 30- 50 miljoner. Länsstyrelsen bedömer att planen bör uppdateras bland annat avseende metodval samt anpassas till aktuella förhållanden.

Efterbehandlingsplan för Svärträskgruvan har tagits fram och är under prövning i Mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt. Den slutliga kostnaden bedöms bli mellan 7 och 10 miljoner kronor om man inte behöver frakta moränmassor till området.

2.2 Förorening

Blaikengruvan

Industriområdet omfattar förutom själva dagbrottet även upplag för avrymda moränmassor, gråberg, tonalit och guldmalm samt anrikningsverk med krossverk, sandmagasin, sedimenteringsbassänger, verkstadslokal, bränsle- och sprängmedelsdepå, förrådsbyggnader och personalutrymmen.

Gråberg och Malm från Blaikengruvan innehåller sulfidmineraler. När bergmassorna förs upp till markytan kommer de i kontakt med luftens syre. De ändrade betingelserna leder till en ökad vittring genom oxidation. Gruvavfallet och det öppna dagbrottet ligger oskyddat och påverkas av väder och vind. Detta skapar ett försurande metallhaltigt lakvatten som påverkar omgivningen

Ett dikessystem leder vatten från gråbergsupplaget och dagbrottet till sedimenteringsbassängerna. Från sedimenteringsbassängerna pumpas vattnet till anrikningsverket för rening genom kemisk fällning innan det pumpas till recipient - sjön Storjuktan - via en evakueringsbassäng. Avfallsprodukten från den kemiska fällningen pumpas till Blaiksjön för undervattensdeponering. Efter behandling i vattenreningsanläggningen i anrikningsverket har man under de senaste åren klarat gällande riktvärden på utgående vatten med undantag för några enstaka tillfällen

Förutom en spridning av metaller från dagbrott och gråbergsupplag sprids även metallhaltigt vatten från sandmagasinet, Blaiksjön. I augusti 2006 när anrikningsverket togs i bruk påbörjades samtidigt deponeringen av anrikningssand i Blaiksjön. Sanden som deponerades år 2006, deponerades inte i magasinets djuphålor så som fastlagts i dom utan i magasinets strandkant, vilket bidragit till en tydligt förhöjd metallhalt i sjöns hela vattenvolym. Fram till slutet av år 2012 har dock riktvärdet för utgående vatten från Blaiksjön i huvudsak kunnat innehållas, mycket tack vare att riktvärdet efter omprövning höjts från 80 µg/l till 250µg/l. Vid rensningen av evakueringsdammen i slutet av år 2012 pumpades dock överskottsvatten från evakueringsdammen till Blaiksjön i syfte att underlätta urgrävning, något som trots utökade riktvärden inneburit att konkursboet nu inte längre klarar att hålla det riktvärde som gäller (250µg/l). Utgående zinkhalt i vattnet från Blaiksjön ligger enligt uppgift från mars 2012 på ca 600 µg/l.

En betydande spridning av metaller sker troligen även via diffus spridning från hela området via exempelvis grundvatten.

Svärträsk

Idag består verksamhetsområdet främst av två dagbrott som bildats vid gruvbrytningen, transportvägar till och från samt inom området. Området inrymmer också upplag av gråberg och morän, en sedimentationsdamm samt diken som leder vatten inom området. Gråberg och malm från Svärträskgruvan innehåller sulfidmineraler. Malmen ligger blottlagd i dagbrottet, ca 15 000- 20 000 m³ gråberg ligger öppet i avfallsupplag och i vägkonstruktioner.

I det södra dagbrottet, som omfattar en yta på ca 41 000 m² har vegetationsskiktet och moränen banats av och berg ligger i dagen. En sprängning som genererat ca 20 000 ton bergmaterial har skett i det södra dagbrottet.

Dessa massor har delvis fraktats bort. Vattnet i de två dagbrotten innehåller höga zinkhalter mellan 30-50 000 µg/l.

Vattnet från gruvan måste behandlas då zinkkoncentrationen är mycket hög i vattnet som dränerar gruvområdet. En stor andel av det förorenade lakvattnet (vatten från norra dagbrottet samt gråbergssupplaget) samlas till Börtingbäcken där det behandlas med kalk och järn(III)sulfat innan det når sedimentationsbassängen.

Enligt senaste kvartalsrapporten (okt-dec 2011) som tillsynsmyndigheten fått tillgång till från utskovet till recipient från Svärträskgruvan ligger halterna löst zink på nivåer så att gällande riktvärden klaras. Dock har överskridanden skett under 2011 vid tidigare rapportering. .

Sammanfattningsvis kan sägas att vattnet från gruvområdet innehåller framförallt mycket höga zinkhalter. Den rening som sker med hjälp av kalkning har god effekt vilket innebär att gällande riktvärden i stort kan innehållas.

2.3 Verksamhetsutövare

ScanMining AB (556445-1655) erhöll tillstånd för gruvverksamhet den 5 juli 2002, deldom M 53-01. Våren 2005 uppförde bolaget ett Anrikningsverk vid Ersmarksberget. Den 1 januari 2006 överlät bolaget verksamheten till dotterbolaget Blaikengruvan AB (556426-6111) som påbörjade gruvdrift under sommaren 2006. Under hösten samma år påbörjade Blaikengruvan AB gruvdrift även i Svärträskgruvan. De båda bolagen är under konkurs som inleddes den 11 december 2007. Konkurserna är ännu inte avslutade.

I kontakter år 2008 med konkursförvaltarna framkom att vissa oklarheter fanns rörande de olika bolagens respektive roller och inblandning i gruvverksamheterna. Med hänsyn till detta och till att moderbolaget ScanMining AB är det bolag som fått tillstånd för verksamheten från miljödomstolen och uppfört anrikningsverket medan Blaikengruvan AB uppenbarligen faktiskt bedrivit gruvverksamhet i form av brytning, bedömer Länsstyrelsen att miljöansvaret för sanering av områdena vilar på båda bolagen i egenskap av verksamhetsutövare.

Dessutom måste de båda konkursbona anses ha bedrivit verksamhet åtminstone såvitt avser sandmagasinet och befintliga upplag, vattenhantering samt eventuellt befintliga kemikalieförråd.

I augusti 2008 förvärvade Lappland Goldminers Sorsele AB (556761-0265), nedan kallat bolaget, de båda gruvorna. Bolaget har därefter gjort investeringar i produktionsförberedande åtgärder samt bedrivit löpande verksamhet i stand-by-läge. Detta har i huvudsak finansierats av moderbolaget, Lappland

Goldminers AB (publ) (556544-3339), som nu uppges vara bolagets största fordringsägare. Den 23 november 2011 beslöt *moderbolagets* styrelse att avbryta förberedelsearbetet för produktionsstart och någon produktion kom inte igång i Blaikengruvan. Moderbolaget beslöt den 1 februari 2012 att inte tillskjuta några medel till Bolaget för finansiering av dess verksamhet. Bolaget ansökte då om och försattes i konkurs den 2 februari 2012.

I dagsläget kan det inte uteslutas att moderbolaget haft sådant inflytande och rådgighet samt ekonomiska intressen och engagemang i övrigt i gruvverksamheten att även det skulle kunna betraktas som verksamhetsutövare. Länsstyrelsen bedömer dock att det för närvarande inte är nödvändigt att genomföra någon grundligare utredning av detta.

2.4 Fastighetsägare

Blaikengruvan inom Sorsele kommun berör fastigheterna Blaiken 2:4, 2:5, 2:6 och 2:7 samt Sorseleskogen 1:1.

Svartträskgruvan berör fastigheterna Gunnarn 4:37, Gunnarberg 1:2, 1:3 och 1:4.

Lagfaren ägare till Sorseleskogen 1:1 är Sveaskog Förvaltnings AB (556016-9020). De köpte fastigheten år 1995.

De båda fastigheterna Blaiken 2:4 och 2:5 ägs av Vattenfall AB respektive Staten genom Naturvårdsverket.

Det konkursade bolaget Scanminning AB (556445-1655) är lagfaren ägare till fastigheten Blaiken 2:6. Fastigheten förvärvades genom köp år 2000. Konkursen är inte avslutad vid kontroll den 4 februari 2012 (via InfoTorg). En lagfartsansökan från Lappland Goldminers Sorsele AB (556761-0265) avslogs. Det är i dagsläget därför oklart om köpet återgår eller om det ännu kan komma att fullföljas.

För fastigheten Blaiken 2:7 är Vattenfall AB innehavare av lagfarten efter ett köp år 1994.

Lagfaren ägare till Gunnarn 4:37 är Lappland Goldminers Sorsele AB (556761-0265) efter en konkursförsäljning den 5 september 2011

Gunnarberg 1:2 ägs av två enskilda personer. L.F.
äger 3/4 som han förvärvat genom arv år 1997 medan L.M.E.O.
äger 1/4 som hon köpt år 2006.

Gunnarberg 1:3 slutligen ägs av U.T.L.O.
, som köpt den år 1987.

För Gunnarberg 1:4 är ScanMining AB lagfaren ägare. En lagfartsansökan från Lappland Goldminers Sorsele AB (556761-0265) avslogs. Det är i dagsläget därför oklart om köpet återgår eller om det ännu kan komma att fullföljas.

2.5 Kommunal planering m m

Svärträskgruvan

Enligt Storumans Översiktsplan från 1990 finns inga planer på exploatering i områdena kring Svärträskgruvan. I arbetet med den nya översiktsplanen finns än så länge inga konkreta planer redovisade som ändrar denna planering.

Hela vattensystemet ingår i avrinningsområdet för Juktån som så småningom mynnar ut i Umeälven. Det finns ett stort intresse av jakt och fiske i regionen både hos kommuninvånare och hos turister.

Riksintresse för rennäringen finns i nära anslutning till verksamhetsområdet. Flyttleder för rennäringen passerar väg E45 både söder och norr om Svärträskgruvområdet. Inom området finns även ett antal nyckelbiotoper.

Blaikengruvan

Enligt gällande översiktsplan för Sorsele kommun är stora områden kring gruvan avsatta för gruvdrift och skogsbruk. Det finns inga planer som tyder på att marken kring gruvan kommer att exploateras för bostadsändamål eller annan mer intensiv markanvändning. I Storjuktans dalgång bedrivs aktivt skogsbruk. Förfjällsområdet utgör ett stort och opåverkat urskogs- och våtmarksområde, medan området runt Blaiksjön är påverkat sedan tidigare av vattenreglering. Närmaste naturreservat är Vindelfjällens naturreservat 2,5 mil väster om gruvområdet. Området berörs även av riskintressen för rennäringen plus ett antal nyckelbiotoper.

3. Allmänt om ansvar

De offentlighetsrättsliga reglerna om ansvaret för gamla miljöskador finns dels bland de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap och dels i 10 kap miljöbalken. Det senare ska tillämpas när det är konstaterat att ett mark- eller vattenområde, byggnader eller anläggningar är så förorenade att det kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller för miljön. I 10 kap miljöbalken regleras såväl vem som ansvarar för utredningar och efterbehandling som omfattningen av detta ansvar. 10 kap miljöbalken finns i två lydelse. I nu aktuellt fall ska båda lydelseerna tillämpas eftersom de miljöskador som här är fråga om har orsakats av åtgärder och händelser såväl före som efter den 1 augusti 2007.

3.1 Verksamhetsutövares ansvar

Enligt 10 kap miljöbalken är det *i första hand verksamhetsutövaren* d.v.s. den som bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som orsakat föroreningen, som är ansvarig för att undersöka och efterbehandla området. Detta stämmer överens med den så kallade Polluter Pays Principle, PPP, från europeisk rätt. Syftet med bestämmelserna i 10 kap miljöbalken är också, som regeringen uttrycker det¹, "att skapa garantier för att förorenade mark- och vattenområden blir föremål för efterbehandling utan att det belastar statsbudgeten". Utgångsläget är därför att förorenaren ska svara för såväl undersökningar som miljömässigt motiverade sanerings- och andra avhjälpande åtgärder. Finns flera verksamhetsutövare ansvarar de solidariskt. Detta gör det möjligt för tillsynsmyndigheten att ålägga vem som helst av verksamhetsutövarna att stå för hela ansvaret. Denne kan sedan i sin tur väcka talan i miljödomstolen för att få ansvaret slutligt fördelat. (jfr 20 kap 2 § 7 p miljöbalken)

Verksamhetsutövarens reparatoriska ansvar begränsar sig till verksamheter som bedrivits efter 30 juni 1969. Motsvarande gäller för undersökningsansvar. Även för detta ska bestämmelserna i 10 kap 2 § miljöbalken tillämpas, inklusive tillhörande övergångsbestämmelser.

3.2 Fastighetsägarens ansvar

Fastighetsägarens ansvar för utredning och efterbehandling är underordnat verksamhetsutövarens ansvar och regleras i 10 kap 3 § miljöbalken. En förutsättning för detta ansvar är att ingen verksamhetsutövare kan utföra eller bekosta efterbehandlingen samt att fastigheten förvärvats efter det att miljöbalken trädde i kraft (1 jan 1999) och att förvärvaren då känt till eller borde ha känt till föroreningen.

Ansvar för utredningskostnader

Av 10 kap 8 § (äldre lydelse) respektive 10 § (nyare lydelse) miljöbalken följer att en fastighetsägare också kan förpliktas att svara för utredningskostnader som rör fastigheten i den utsträckningen det är skäligt med hänsyn till den nytta ägaren kan antas få av utredningen, hans personliga ekonomiska förhållande och omständigheterna i övrigt, exempelvis om fastighetsägaren varit personligt eller ekonomiskt engagerad i den förorenande verksamheten. Det är osäkert hur omfattande engagemanget ska ha varit eftersom praxis saknas därvidlag. Mer än bara upplåtande av lokaler och aktieäggande krävs dock sannolikt.

Kostnadsansvar vid värdeökning

Trots frihet från ansvar enligt 10 kap 2 och 3 §§ miljöbalken kan en fastighetsägare enligt 10 kap 5 § (äldre lydelse) respektive 9 § (nyare lydelse)

---

¹ prop 1997/98:45 s 359

miljöbalken förpliktas att i skälighetsomfattning svara för kostnader som motsvaras av den värdeökning på fastigheten som efterbehandlingen medför.

Förvaringsfall

Ett s.k. *förvaringsfall*, är när t.ex. en markägare förvarar avfall eller kemikalier på sin fastighet även efter det att den aktiva verksamhet som genererade detta har avslutats. I praxis har det bland annat rört sig om avslutade avfallsdeponier, gruvhögar samt kemikalieförvaring i tunnor, cisterner och brunnar. Det här ansvaret är åtminstone preventivt och innefattar alltså i vart fall förebyggande åtgärder. Det kan vara mer svårbedömt om fastighetsägarens ansvar även innefattar reparativa åtgärder², dvs åtgärdande av uppkomna skador. Av praxis från Miljööverdomstolen³ bör dock kunna dras den slutsatsen att ett reparativt ansvar även följer med förvaringsfall. Ansvaret i förvaringsfall är underordnat den egentliga verksamhetsutövarens ansvar och inträder först när denne inte längre kan nås med krav på ansvarstagande. Förvaringsansvaret är vidare inte beroende av när den faktiska, eller med andra ord aktiva, verksamheten som gett upphov till förvaringen har avslutats. Det beror på att förvaringen i sig är en miljöfarlig verksamhet som fortfarande pågår. Enbart skadad/förorenad mark utan samband med pågående förvaring har inte tidigare betraktats som förvaringsfall. Markägaren har då inte heller betraktats som verksamhetsutövare i lagens mening. Viss osäkerhet kan råda efter det så kallade Van de Walle-målet⁴ i EG-domstolen där förorenad mark ansågs utgöra avfall.

3.3 Skälighetsregeln

När en eller flera ansvariga identifierats ska omfattningen av deras samlade ansvar avgränsas. Det innebär att en avgränsning görs av hur stor del, av de åtgärder som behövs, som skäligen ska falla på de ansvariga enligt ovan å ena sidan och på det allmänna å andra sidan. Här vägs in hur lång tid som förflutit sedan föroreningarna ägde rum, företagets följsamhet med dåtidens lagar och normer, kunskap om föroreningarnas verkan m.m. Vilka åtgärder som behövs eller med andra ord som är miljömässigt motiverat bedöms bland annat utifrån föroreningarnas typ, grad och farlighet, förutsättningarna för spridning, omgivningens känslighet samt nuvarande och tänkbar framtida markanvändning.

I sammanhanget kan nämnas att praxis från miljööverdomstolen hittills tyder på att det i princip alltid är skäligt att verksamhetsutövarna svarar för åtminstone undersökningar och kartläggning av föroreningar⁵.

² Norstedts blå bibliotek, Bjällås m fl, Miljöbalken en kommentar, s 10:12

³ Mål nr M 5939-01, där ett konkursbo ålades ansvar för att sanera oljeskadad mark efter läckage från en uppställd lastbil.

⁴ EG-domstolen, Mål C-1/03, Celex 603J0001

⁵ Se bl a MÖD, M 9822-02, M-5338-04 och M-816-05

Efterbehandlingsansvar preskriberas inte. Däremot avgränsas det i tid på så sätt att om verksamhetens faktiska drift helt avslutats före den 1 juli 1969 kan inte något reparativt ansvar utkrävas.

De överväganden som ovan redovisas rör i första hand skälighetsbedömning som skall göras i fråga om ansvaret för reparativa åtgärder. När det gäller ansvar för försiktighetsmått och skyddsåtgärder enligt 2 kap 3 § miljöbalken ska en rimlighetsbedömning enligt 2 kap 7 § miljöbalken göras.

3.4 Solidariskt ansvar

Om det finns flera ansvariga verksamhetsutövare ska de svara solidariskt för den del av nödvändiga åtgärder som efter skälighetsbedömningen ska falla på dem gemensamt. Det innebär att en myndighet kan rikta sina krav till vem som helst av dem. Denne måste då förskottera och kan sedan återkräva hos övriga ansvariga. Enligt 20 kap 2 § 7 p miljöbalken kan sådan fördelning även ske efter att talan väckts i miljödomstolen.

En verksamhetsutövare som visar att han bidragit till föroreningen så lite att det inte ensamt motiverar en efterbehandling undantas från det solidariska ansvaret och kan alltså inte åläggas att förskottera de övrigas delar.

4. Bedömning i det aktuella fallet

Vid bedömningen nedan tillämpas 10 kap miljöbalken i dess lydelse före den 1 augusti 2007. Bedömningen i sak förändras inte av att kapitlets nya lydelse är tillämpligt för skador som uppkommit efter den 31 juli 2007.

4.1 Ansvariga

De båda bolagen som sedan 2008 är i konkurs (ScanMining AB och Blaikengruvan AB) har i egenskap av verksamhetsutövare i princip fullt ansvar för de miljöeffekter som verksamheterna åstadkommit. De båda ansvariga är försatta i konkurs som ännu inte har avslutats. Besked som kunnat fås från konkursförvaltarna anger att någon utdelning inte kan förväntas ske för oprioriterade fordringar. För konkursbolagen saknas då skäl att närmare avgränsa ansvaret med hänsyn till gällande tillstånd eller miljöbalkens bestämmelser i 2 och 10 kapitlen.

Verksamhetsutövarna hade innan konkursen och i enlighet med gällande tillstånd för verksamheterna, ställt säkerhet i form av spärrade bankkonton motsvarande ca 1,2 miljoner för Svärträskgruvan och ca 2,34 miljoner kronor för Ersmarksberget. Säkerheterna fanns kvar oförändrade efter överlåtelse av verksamheten till Lappland Goldminers Sorsele AB. Länsstyrelsen bedömer att dessa medel kan tas i anspråk för nödvändiga åtgärder men att konkursbolagen inte kan bidra till saneringen med några andra medel. I dagsläget har 1,2 miljoner kr nyttjats för akuta åtgärder vid Ersmarksberget.

Det tredje bolaget (Lappland Goldminers Sorsele AB) som också är försatt i konkurs har också ett ansvar i egenskap av verksamhetsutövare. Detta sedan de förvärvat verksamheten år 2008. Ingen utdelning förväntas bli aktuell i den konkursen.

Inget av de tre bolagen i konkurs kan förfoga över några tillgångar. För närvarande saknar de därför förmåga att vidta några som helst miljöåtgärder. Det är därför inte meningsfullt att rikta några krav till dem.

Konkursboet efter Lappland Goldminers Sorsele AB har enligt Länsstyrelsens bedömning ett ansvar som verksamhetsutövare för den förvaring som pågår som ett led i gruvverksamheterna. Det rör sig om upplag av malm och gråberg samt förvaring av anrikningssand i dammen vid Blaiksjön och eventuella kemikalieförråd. Ansvaret omfattar i vart fall åtgärder för att förebygga, hindra eller motverka att det som förvaras skadar människor eller miljö. Dessutom bör ansvaret omfatta eventuella skador som förvaringen kan ha föranlett i första hand under boets tid. Motsvarande bör anses gälla för det metallhaltiga vatten som samlas upp i dagbrott och sedimenteringsbassänger för att senare pumpas upp för rening innan det kan gå vidare till recipient. Innan slutlig efterbehandling har skett av industriområdet är det svårt att bryta ut vissa moment eller aktiviteter/åtgärder som någon form av självständiga verksamheter, exempelvis förvaringsverksamhet. Sambandet mellan brytning, upplag, vattenhantering etc är så starkt att de rimligen bör ses som endast olika moment i en pågående ännu ej avvecklad gruvverksamhet. I praktiken innebär detta att konkursboet har ett verksamhetsutövaransvar för stora eller större delarna av de miljöproblem som gruvorna medfört.

De andra två konkursbona (efter ScanMining AB och Blaikengruvan AB) måste också bedömas ha varit verksamhetsutövare på platsen, minst på motsvarande sätt som ovan bedömts för konkursboet efter Lappland Goldminers Sorsele AB. De har båda bedrivit i vart fall verksamhet i stand-by-läge eller förvaringsverksamhet. De har då också bidragit till föroreningarna på platsen genom utläckage av metaller.

Mot bakgrund av ovanstående får alla tre konkursbona i egenskap av verksamhetsutövare bedömas ha ett solidariskt ansvar att "utföra eller bekosta de efterbehandlingsåtgärder som behövs för att förebygga, hindra eller motverka skada" (10 kap 1 -2 §§ och 10 kap 6 § MB).

Scanmining AB är lagfaren fastighetsägare till två fastigheter (se ovan). I och med Scanminings konkurs fick dess konkursbo rådighet över fastigheterna. Boet som fortfarande förvaltar konkursen för lagfaren fastighetsägare får fortfarande bedömas ha rådighet över fastigheten och ett ansvar för hur marken används, t.ex. förvaring av gråbergsupplag som finns där och som läcker metaller. Att detta fortgått alltsedan konkursboets "övertagande" har varit möjligt genom boets tillhandahållande av fastigheten.

Markägares eventuella ansvar för förvaring bör inte aktualiseras så länge de tre konkursbona finns att nå eftersom det under den tiden i första hand inte bör bedömas att det är markägarna som bedriver förvaringsverksamhet.

Markägares förvärvsansvar enligt 10 kap 3 § miljöbalken kan aktualiseras endast för dem som förvärvat fastigheten efter den 31 december 1998. Det innebär att, om man bortser från konkursbolagen Lappland Goldminers Sor-sele AB och Scanmining AB som ju också är verksamhetsutövare, kan förvärvsansvar endast aktualiseras för **L.M.E.O**

som köpte sin fjärdedel av fastigheten Gunnarberg 1:2 år 2006. Det bidrag till saneringskostnader som eventuellt skulle kunna utkrävas av henne torde i sammanhanget vara försumbart.

Slutligen kan markägarna eventuellt avkrävas visst bidrag till saneringskostnader om åtgärderna medför någon värdeökning på fastigheten. (jfr 10 kap 9 § MB, tidigare 10 kap 5 § MB). Länsstyrelsen bedömer dock att det kan bli svårt att visa på värdeökning i detta fall då sanering antas kunna ske endast i begränsad omfattning.

4.2 Skälighetsbedömning

Den verksamhet som bedrivits på platserna har i sin helhet pågått i sen tid och efter miljöbalkens ikraftträdande. De skador som har uppstått samt metall-läckage som fortfarande pågår och kan förväntas fortgå åtminstone till dess att efterbehandling skett av området kommer sig till viss del av att till-låtna utsläppshalter har överskridits. Någon successiv efterbehandling har inte skett. Med hänsyn till dessa omständigheter och att det i övrigt inte kommit fram några skäl till jämkning av verksamhetsutövarnas samlade ansvar menar Länsstyrelsen att dessa gemensamt ska svara för samtliga avhjälpandeåtgärder som kan bedömas miljömässigt motiverade på de båda platserna. I sammanhanget kan också nämnas att det i detta fall inte torde gå att skilja på reparativa och förebyggande insatser då de i praktiken kan antas bestå i samma åtgärder.

5. Sammanvägd bedömning

Inget av de tre bolagen i konkurs, som annars skulle ha avkrävts ansvar fullt ut, kan i dagsläget ta något ansvar. De förfogar inte över några resurser alls och bedömningen är att de inte heller förväntas göra det i framtiden. Krav bör därför inte riktas till dem.

Konkursbona för dessa bör däremot sammantaget svara för de avhjälpande-åtgärder som är nödvändiga till följd av verksamheterna på de båda platserna.

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL SOM HAR ÖVERKLAGATS TILL MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn, datum för domen samt målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Skriftliga bevis som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet.

Till överklagandet ska bifogas lika många kopior av skrivelsen som det finns motparter i målet. Har inte klaganden bifogat tillräckligt antal kopior, framställs de kopior som behövs på klagandens bekostnad.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.